

LIBER

2

DE ARTE POETICA,

IN QVO PRIMVM DE

Syllabarum dimensione, ac versifi-

candi ratione agitur, deinde

de optimo genere

poematis.

AUCTORE BARTHO-

lomeo Brauo è Societate

I E S V.

CVM PRIVILEGIO.

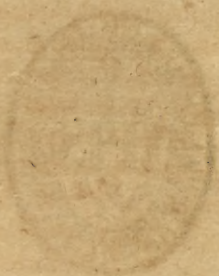
METYMNAE A CAMPO.

Excudebat Iacobus à Canto, Anno, 1596.

THE
OFFICE
OF THE
SECRETARY OF THE
NAVY

WASHINGTON
D. C.
JANUARY 1862

TO THE
HONORABLE
MEMBERS OF THE
NAVY

BY ORDER OF THE SECRETARY
J. D. BROWN

E Go Ægidius Gonzalez Dauila Prouin-
ciarum Societatis Iesu Toleti, & Castel-
læ Visitator potestate ad id mihi facta à Re-
uerēdo admodum Patre Claudio Aquauina
Præposito nostro Generali facultatem conce-
do Patri Bartholomæo Brauo eiusdem Socie-
tatis, vt typis mandare possit librum de Arte
poëtica ab ipso compositum. In quorum fi-
dem has litteras manu nostra subscriptas, sigil-
loq; nostro munitas dedimus Segouix vige-
simo octauo die Augusti anni 1590.

Ægidius Gonzalez.

A P P R O B A T I O.

L Ibrum, qui inscribitur de Arte poëtica,
auctore Patre Bartholomæo Brauo è
Societate Iesu, ex supremi Senatus iussu dili-
genter vidi, & accurate perlegi; nihilq; in illo
est, quod vel catholicæ religioni, & commu-
ni omnium vtilitati videatur obfistere: vel
quod non possit humanarum litterarum stu-
dio insudantibus magnopere prodesse. In cō-
uentu D. Philippi ordinis D. Augustini Ma-
riti, anno, 1590. die verò 16. mensis Maij.

F. Gabriel Pinelo.

Summa del priuilegio.

Dio priuilegio el Rey Don Philippe nuestro señor al Padre Bartholome Brauo de la compañía de Iesus para que por espacio de diez años nadie sin su licencia pueda imprimir, ni uender el libro que se intitula de Arte poetica, so pena de perder la impressiõ, que hiziere con los moldes, y aparejos della, y mas incurrir en pena de cinquenta mil marauedis por cada uex que lo contrario hiziere. En el Aranjuez a diez y nueue dias del mes de Mayo de 1590. Años. Ante el secretario Iuan Vazquez.

T A S S A.

YO Gonçalo de la Vega escriuano de camara del Rey nuestro señor, vno de los que en el su consejo residen, doy fee que por los dichos señores del cõsejo fue tassado, a tres marauedis cada pliego del libro, intitulado Arte poetica en latin compuesto por Bartholome Brauo religioso de la Compañia de Iesus, a quiẽ por los dichos señores se le dio licencia para le poder imprimir, y priuilegio para le poder vëder. Fecha en Madrid, a seys dias del mes de Abril, de 1593. años.

Gonçalo de la Vega.

DESYLLABA

RVM DIMENSIONE

LIBER PRIMVS.

*Quid sit syllaba, quæ litterarum diu-
sio, ac natura. Cap.º 1.*

SYLLABA est litterarum
comprehensio, quæ vno pro-
fertur spiritu, vt Vir, mons,
dux. Fit autem interdum syl-
laba ex vna tantum littera, vt
A, è, ô.

Litteræ partim vocales sunt, partim conso-
nantes. Vocales, a, e, i, o, u, y. Ex quibus sex
fiunt diphthongi, æ, au, ei, eu, œ, yi, vt Præsto
audio, hei, Euris, foemina, Harpyia.

Consonantes aliæ mutæ sunt, aliæ semiuo-
cales. Mutæ, b, c, d, f, g, k, p, q, t. Semiuocales,
l, m, n, r, s, x, z. Atq, ex his illæ quatuor sunt li-
quidæ, l, m, n, r. Quauis, m, & n, raro qui-
dem liquefcunt, idq; in Græcis tantum dictio-
nibus, vt Tecmessa, Cygnus. Dux vero, x,
& z, sunt duplices; hoc est, vim habent dua-
rum consonantium, x, valet, cs, vel, gs, vt Dux,
A 2 rex,

De syllabarum

rex; z, duplex ss; si veteres consulas, qui, z, litterā per duplex, ss, reddebāt, vt Patrizo, patrisso.

H, alij litteram esse volunt, alij solū aspirationis notam.

I, inter duas vocales consonans est, atq; duplex, i, valet, vt maior, eius. Prisci autem hoc loco, i, geminabant, vt Maior, eijsus.

I, & v, cū vocalibus præponuntur, easq; cōprimunt, fiunt cōsonātes, vt Ianus, volo.

Iota apud Græcos semper est vocalis, vt Iason, Iaspis.

Iod apud Hebræos semper est consonans, cū vocalibus præponitur, vt Iesus, Iacobus. Qui verò in eiusmodi nominibus vocalē illā faciūt, Græcorum more pronunciant.

V post. Q litteram semper liquefcit, vt Quare. Post, s, verò liquefcit, sequente a, vel, e, in prima nominis, vel verbi positione: hoc est, cū masculina terminatio nominis in nominatiuo; aut prima persona verbi indicatiui incipit à sua, vel sue, vt suavis, suesco. Quare in, suebā, suebas à verbo suo, is, nō est liquida, u. Solent in interdū poetę, u, liquidam vocalem facere, vt Lucanus.

Fundat ab extremo flauos Aquilone Sueuos.

Post, g, liquefcit etiam, u, sequente vocali, modo non sit alterum, u, vt lingua, sanguis. Qua-

Quare in his vocibus Ambiguus, exiguus, u, vocalis est. Item in ambigue, & ambiguitas. In verbo tamen arguo, & in quibusdam præteritis secundæ coniugationis, vt Vigui, indigui, rigui; & si qua sunt alia, u, vocalis est, non sequente altero, u, Lucanus.

Dirigere metu, gelidus pavor occupat artus.

Dicuntur autem litteræ liquefcere, cum vim suam, roburq; amittunt, vt, u, in Quare, l, in Plenus: vbi neque illa vocalis, neque hæc consonans vim suam retinet.

De syllabarum quantitate. Cap. 2.

Syllabæ, quas temporibus metimur, aut sunt longæ, aut breues, aut communes. Syllaba brevis ex vno tempore, atq; spatio constat, vt per, sed: longæ ex duobus, vt ros, res. Est autē tēpus interuallū, quo pronuntiatur syllaba. Cōmunis est, quæ in versu tū brevis, tū longa esse potest: quales sunt priores in Atlas, Cyclops: mediæ in tenebræ, latebræ.

Nulla vocalis apud Latinos perpetuo brevis, aut longa est: apud Græcos epsilon, & omicron, quæ e, & o, valēt, perpetuo sunt breues, vt Origines, Timotheus, Ita, & omega, quæ per, e, & o, Latinè etiam redduntur, perpetuo sunt longæ, vt exemus, idolum.

De syllabarum

De diphthongis. Cap. 3.

Diphthongus longa est, tam in Græcis quàm in Latinis dictionibus, vt A Eneas, poena.

Excep.

Præpositio tamen, præ, composita cum vocalem præcedit, brevis est, vt Præuro, præustus. Virg.

Æn. 7.

Stipitibus duris agitur, sudibusque præustis.

De uocali ante duas consonantes, uel unam duplicem. Cap. 4.

Vocalis ante duas consonantes, vel uelut duplicem eiusdem dictionis longa est positione, vt terra, Araxes, Gaza, maior. Quod accidit, etiam si altera consonans sit in fine dictionis, altera in principio consequentis, vt At pius. Si uero utraque consonans, aut duplex fuerit in principio sequentis dictionis, præcedentem vocalem natura breuem longam non faciet. Ouid. Metam. 2.
in folio Phœbus claris lucente maragdis.

Excep.

I, interduas vocales in bijugis, quadriiugis simplex consonans manet; itaque præcedens uocalis corripitur. Vir. Æn. 10.

Interea bijugus insert se Lucagus albis.

In

In dictionibus Græcis quoties poetæ per- *Excep. 2.*
diæresim diphthongum soluunt, i, inter duas
vocales pro duplici consonante accipitur, sitq;
præcedens vocalis longa, vt Maia. Æneius.
Virg.

Tu quoque littoribus nostris Aeneia nutrix.

Æn. 7.

De Vocali ante mutam, & liquidam. Cap. 5.

Vocalis brevis ante mutā, & liquidam
eiusdem dictionis in carmine commu-
nis est; at in soluta oratione perpetuò
corripitur, vt volucris. Vt autem vocalis an- *Excep. 1.*
te mutam, & liquidam corripitur, opus est,
vt muta simul, & liquida ad sequentem voca-
lem pertineant, vt Tenebræ, & latebræ. Qua-
re abluo, obruo, subleuo, admiror, & cætera
ex iisdē præpositionibus composita nūquam
primam corripiunt, in his enim muta ad præ-
cedentem vocalem pertinet. Vocalis natura *Excep. 2.*
longa ante mutam, & liquidam nunquam cor-
ripitur, vt lauacrum, matres.

De Vocali ante uocalem. Cap. 6.

Vocalis ante vocalem in dictionibus La-
tinis brevis est, vt Puer, fuit.
Fio, i, habet longum, nisi sequatur, r, vt *Excep. 1.*
Biam.

De syllabarum

fiam. Sin, r, sequatur, brevis est, vt fierem.

Excep. 2. Genitiui, & datiu quintæ declinationis, e, ante, i, producunt; vt diei, speciei: præter rei, spei, fidei.

Excep. 3. Genitiuus item in, ius, habet, i, longū, insoluta oratione, in carmine verò tum longum, tum breue: præter alterius, quod vbi que, i, habet breue; alius verò longum Horat. epi. 1. Nullius addictus iurare in uerba magistri.

Excep. 4. Gai, Pompei, Vultei, & siqui sunt similes vocatiui, penultimam producūt, vt eorum recti. Mart.

Quod peto, da, Cai, non peto consilium.

Excep. 5. Ohe, priorem habet communem. Mart. lib. 4. Ohe iam satis est, ohe libelle.

Observatio. Nomina Græca, in quibus est vocalis ante vocalem ad certa quædam præcepta referri nō possunt: neque sine Græcarum litterarum cognitione ea quisquā percipiet. Sed vt aliquid dicamus videndum est, quæ à Græcis ad nos verba transeunt, quomodo apud ipsos scribātur. Nam quæ apud eos per diphthongum, ei, scribuntur, apud nos modò per, i, longum efferuntur, vt Nicomedia, Alexandria: modò per, e, longum, vt Choreia, platea. Ex quibus poetæ interdum, i, litteram abijciunt, vt maneat, e brevis: Virg. Æn. 1.

Nate patris summi, qui tela Typhoea tenis.

Non.

Nonnunquam soluta diphthongo, epilō
in, e, longum mutatur, vt Cithereia. Qui.

Exigit indicij memorem Cythereia pœnam.

Quæ per iota apud ipsos scribuntur, fere ip
sum corripunt, vt Sophia, Theologia.

Græca nomina quam plurima, in quibus
est vocalis ante vocalem brevis, multi viri do
cti penultima acuta pronunciant Græcorum
more, vt Andréas, Idéa, philosophia, sympho
nia, Zacharias.

De Præpositionibus. Cap. 7.

P Ræpositiones vnius syllabæ finitæ in vo
cali siue componantur, siue non, longe
sunt, vt A, è, di, Amitto, deduco diuido. *Excep. 1.*

Dirimo tamē, & disertus, di, corripunt. Virg.
AEn. 3.

Cede Deo dixitq; et prælia voce diremit.

A. in dictionibus Græcis, item corripitur. *Excep. 2.*
vt Asylum, adytum.

Re, in refert, referebat, hoc est interest; lon- *Excep. 3.*
gum est; in reliquis breue, vt Repono, redu-
co. Nisi sequatur duplex consonans, vt resti-
tuo. Sic in reijcio propter, i, inter duas voca-
les. re, longa est, Virg. Georg. 3.

Reijce ne maculis infuscet ueller a puilis.

Pro præpositio brevis est apud Græcos, vt *Excep. 4.*

De syllabarum

Propontis: longa apud Latinos, vt Proucho.
Excipe quæ fundus, neptis fugioq; neposq; ,
Et fari, festus, fateor, sanumq; erearunt.
Huc profugus spectat, cui iūge profano, proteruus,
Huc proficiscor ades, properoq; , procello, profecto
Tuq; propago genus; uitis propago recede.

Propino, procuro primā habent communem. Profundo rarissimè eandē producit.

Præpositiones polysyllabę finitæ in vocali, si vocalis sit, a, eandem producunt, vt cōtra, ultra: si verò, e, breuis erit, vt ante, pone.

Præpositiones finitæ in cōsonanti breues sunt, vt inter, circiter. Cum in verbo cogo longa est. Virg. ecl. 3.

Tityre coze pecus, tu post carecta latebas.

De præteritis dissyllabis. Cap. 8.

Excep.

Præterita dissyllaba habent priorem longam, vt vidi, veni. Excipe Bibi, dedi, tuli, fidi, scidi, steti, à verbis, Bibo, dofero, findo, scindo, sto, quæ priores habent, breues: Abscidi communem habet penultimam: nam cum ex præpositione abs, & cedo componitur, æ, in, i, longum mutatur: cum verò est à verbo scindo, i, breue est, vt in simplicibus.

De Præteritis geminantibus primam syllabam. Cap. 9.

CVm prima syllaba præteriti geminatur, eadem, & secunda brevis est, vt Tetigi, pepigi: nisi obſtent duæ conſonantes, vt feſelli.

Excipiuntur cecidi, à coedo, ; pepedi à pe. *Excep.* do, in quibus ſecunda longa eſt.

De Supinis diſſyllabis. Cap. 10.

SVpina duarum ſyllabarū habent priorem longam, vt Viſum, motum.

Excipe ratum, ſatum, datum, citum, litum, *Excep.* itum, rutum, quitum, ſitū, à verbis Reor, ſero, do, cieo, lino, eo, ruo, ſino, quæ priorē breuem habent. Citum à cio, quarti ordinis priorem *Obſervatio.* producit, vnde concîtus, excîtus.

Ruo nunc facit ruitum ſupino, priſcis ſæculis rutum fecit, vnde extant composita dirutū, erutum, obrutum penultima breui.

Statum videtur habere priorem communem; inde enim ſtatus, us: & ſtatus, a, m, priore breui exoriuntur: & composita, quæ per, i, efferuntur, ipſum corripiunt, vt præſtitum. Inde etiam ſtaturus, conſtaturus, & quæ

De syllabarum

per, a, efferuntur, eandem, producant.

Ab, itū, fit ambitus, a, m, penultima longa.

De supinis polysyllabis. Cap. 11.

Supina polysyllaba in, utrum, habent penultimā longā. Itē supina in, tū, à præteritis in, ui, per, u, consonantem, ut Petiui, peti-
tum. Agnouitamen, & cognoui agnitum, cognitum, penultima breui, habent.

Supina in, itum, à præteritis in ui, per, u, vocalem, habent penultimam breuem ut Mon-
ni, monitum : tacui, tacitum.

De Verbis compositis. Cap. 12.

Composita breuitatem, vel longitudinem simplicium sequuntur. Quare in perlego, relego, e, ante, g, brevis est, quia in simplici, lego, etiam corripitur. In præterito perlegi, relegi, producitur, quia in simplici legi itidem longa est. Quod quidem seruatur, quamuis vocales mutantur. Sic concido, excido, incido à cado penultimam corripiunt. Contra verò excido, incido, occido à cædo eandem producant. Sic allido, requiro, &c.

Hæc à simplicibus longis orta corripiuntur,

Dimensione.

6

tur, Deiero, peiero à iuro. Pronuba, in nuba, à nubo. Semisopitus à sopitus. Maledicus, caufidicus, veridicus, fatidicus à dico. Nihilum ex ni, & hilum. Connubium à nubo secundam syllabam habet communem. Ambitus, us, nomen mediam corripit, cum ambitus participium ab ambio eandem producat.

E, in compositione.

SI prior pars compositionis, E, vocali terminetur, fere brevis est, vt liquefacio, tremefacio, nefas.

Excipe Ne quis, nequa, nequod, nequam. *Excep.* nequando, nequitia, nequaquam, videlicet, veneficus, venefica.

I, uel, Y, in compositione.

SI prior pars compositionis in, i, vel y desinat, corripitur, vt omni potens, caufidicus, Polydorus.

I, lōgū habent ibidem, ubiq; idē pronomē *Excep. 1.* virile, bigæ, quadrigæ, bidaū, tridaū, siquis, siqua, siquod, scilicet, ilicet, tibi en, melliphylō, Trinacria, vipera.

Item composita ex Dies, vt Meridies, meri *Excep. 2.* dior, quotidie, quotidianus. Vbi cūque frequētiūs, i, habet breue.

De syllabarum

Excep. 3.

Sin, fixum non fuerit, sed pro genere, & casu mutetur, longum erit, vt quidam, quiuis tantidem.

O, in compositione.

O In Græcis dictionibus priorem compositi partem claudens, corripitur, vt Cymothoe, Carpophorus, Argonauta. Quæ per omega scribuntur longa sunt, vt Geometra, lagopus, nec plura facile inuenies, quibus vtantur Latini. O, in dictionibus Latinis sæpius longa est, vt Nolo, quandoq; quã docunq;. Corripitur hodie, & quandoquidem.

De Deriuatis. Cap. 13.

Deriuata sequuntur naturam eorum, à quibus deriuantur, vt legebam, legam, lege, prima breui, quia oriuntur à præfente lego, cuius itidem breuis est. Legero, legissem, prima longa, quia à præterito, legi, nascuntur. Aratrū, simulacrum, lauacrū, voluntabrum, inuolucrum penultima longa, quia à supinis. Aratum, simulatum, ambulatum, lauatum, volutatum, inuolutum deducuntur, quorum penultima similiter longa est. Reditus,

tus, exitus, introitus penultima correpta, quia, supina, vnde fiunt, eandem habent breuem.

Multa, quæ suæ originis naturam non sequuntur, vsu, assiduaque poetarum lectione sunt discenda: cuiusmodi sunt Fomes, mobilis, laterna, regula, quæ primam habent longam; cum verba foueo, moueo, lateo rego, à quibus proficiscuntur, eandem corripiant. Contra lucerna, arista, sopor vadum primam corripiunt, cum verba luceo, arceo, sopio, vado, eandem producant.

Excep. 1.

Verba item, quæ vocamus desideratiua, vt Parturio, empturio, & similia breuem habent, u, cum deriuentur ab ultimo supino, additis syllabis, rio, vt à partu, parturio.

Excep. 2.

Frequentatiua etiam verba, quæ ab ultimo supino deducuntur, breuem habent penultimam, vt à factu, factito, à dictu, dictito, ab imperatu imperito. In quibus tamen vocalis penultima supini retinetur, si longa fuit in supino, longa remanet, vt à dormitu, dormito, as, penultima longa.

Excep. 3.

De Incremento singulari nominis. Cap. 14.

SI genitiuus singularis par fuerit nominatiuo syllabarum numero, nullum erit incrementum, vt Musa, musæ: dominus, domini. Sin longior fuerit, tum penultima

De syllabarum

ma genitiui incrementum erit, quæ in omnibus casibus vtriusq; numeri semper quantitatem genitiui seruat, vt Sermo, sermonis, sermoni, sermones, sermonibus, vbiq; ,o, longum est: præter Bobus, vbi, o, producitur, quamuis in genitiuo singulari corripiatur Bouis.

Iter, supellex, & composita à caput litteris, ps, finita duplici augentur incremento, itinerris, supellectilis, biceps, bicipitis.

De Incremento primæ declinationis.

Cap. 15.

A, incrementum primæ declinationis longum est, vt Aulai, piçtai. Virg.

En. 3.

Diues equum, diues piçtai uestis, & auri.

Vbi soluta diphtongus est, quam veteres Græcorum more per, a, & i, efferebant.

De Incremento secundæ declinationis.

Cap. 16.

E, i, u, incrementa secundæ declinationis corripiuntur, vt Miser, miseri, vir, viri: satur saturi.

Iber penultimam habet longam, & ex eo compositum Celtiber. Mart. lib. 1.

Vir Celtiberis non tacende gentibus.

De incremento tertiæ declinationis.

Cap. 17.

A.

A, incrementum singulare tertiæ declinationis longum est, vt vestigal, alis; Titan, anis. Corripe masculina in Al, Excep. 1.
& Ar, vt Sal, alis; Amilcar, aris.

Par cum compositis, hepar cum nectare, bacchar,
Hicuas, mas, & anas, que is iunges larq; iubarq;

Item Græca in, A, & As, vt Poema, atis; Excep. 2.
Pallas; adis.

Et quæ consonantem habent ante, s, vt Excep. 3.
Trabs, abis: Arabs, abis.

Et dropax, anthrax, Atrax, cum smilace, climax. Excep. 4.

His Atacem, panacem, colacem, styracemq; , facemq; .

Atque abacem, coracē, phylacē, compositaq; , nectes.

E.

E, incrementum singulare tertiæ declinationis breue est, vt Degener, eris, puluis, eris.

Genitiuus Enis penultimam habet lōgam, Excep. 1.
vt Ren, enis, firen, enis.

Ver, iber, locuples, hæres, mercesq; , quiesq; . Excep. 2.

Lex,

De syllabarum

Lex, uerue, halec, spes, plebs, rex, in super, halec.
Excep. 3. Itē peregrina in El, vt Michaël, elis; & Græca in Er, & Es, vt Crater, eris; tapes, etis: præter, aër, eris, æther, eris.

I, vel Y.

I, vel Y, incrementum singulare tertiæ declinationis breue est, vt Ordo, inis; pugil, ilis: princeps, pis: chlamys, ydis: chalybs, lybis.

Excep. 1. Genitiuus tamen. Inis, vel Ynis, à nomini bus Græcis penultimā producit, vt Delphin, inis: Phorcyn, cynis.

Excep. 2. Item Nes, fidis, gryps, phis: Vibex, icis: glis, iris: dis, tis: lis, itis: Sānis, itis: Quiris, itis.

Excep. 3. Nomina in Ix, vel Yx syllaba finita penultimam genitiui habent longam, vt Felix, icis: bombyx, bycis.

I, breue seruauerunt histrix cum fornice, uarix, Coxendixq; Cilix, chænix, natrixq; calyxq; Atq; Calix Danaum, nectes Erycemq; niuemq; Sardonichi sociatur onyx, pix hæret utriq; Et salices, filices, larices, sit Bebyrcis, anceps,

Quæ verò habent genitiuum in Gis, breuem habent penultimam genitiui, vt Iapix, igis. Coccyx tamen, & mastix longam habent, coccygis, mastygis.

O.

O. incrementum singulare tertiæ declinationis longum est, vt Vnio, onis: cādor, oris: vox, vocis.

Græca

Græca in, on, quæ in obliquis habent Omi Excep. 1.
cron, corripiuntur, vt Philemon, onis: Pa-
lemon, onis: findon, onis: & multa alia, quæ
vsu discenda sunt. Quæ verò Omega scribun-
tur, longa sunt, vt Simon, onis: agon, onis,

Genitiuus in oris à nominibus Græcis, & Excep. 2.
Latinis neutris, præter Os, oris, penulti-
mam habet breuem, vt Nestor, oris: mar-
mor, oris: ebur, oris. Quibus adduntur, Me-
mor, arbor, lepus: & expus podos com-
posita, vt tripûs, odis. Item Bos, compos,
impos.

Corripiuntur etiam cappadox, præcox; Excep. 3.
& quæ consonantem habent ante, s: vt Scro-
bs, obis: Dolops, opis: præter cyclops, cer-
cops, hydrops.

V:

V. Incrementum tertiæ declinationis bre Excep. 1.
ue est, vt Dux, vcis: ligus, vris: præsul, vlis.

Interrogandi casus, vris, vdis, vtis, à no-
minibus in, Vs, penultimam habent longam,
vt Palus, vdis: tellus, vris: virtus, vtis. Pe-
cus tamen, & intercus corripiunt pecudis in-
tercutis.

Longam item habent penultimam geni- Excep. 2.
tium Fur, vris, Pollux, vcis: lux, vcis: frugis, fru-
gi, & cæteris obliqui.

De syllabarum

De Incremento plurali nominis.

Cap. 18.

PEnultima genitiui, vel datiu pluralis numeri dicitur incrementū plurale, cū uterq; casus longior est nominatiuo eiusdē numeri, vt Musæ, musarū: ambo, amborū, ambo bus.

A, e, o, incrementa multitudinis longa sunt vt quarum, rerum, sermionum.

I, & V, corripuntur, vt quibus, montibus, portubus.

De uerborum Incremento. Cap. 19.

SEcunda persona singularis modi indicatiui norma est, ad quam uerborum incrementa diriguntur: cui si uerbum sit æquale, nullum erit incrementum, vt Amat, amant. Sin uerbum longius sit vna syllaba, vnum habebit incrementum: si duabus, aut pluribus, totidem erunt incrementa, vt Amamus, amabaris, audiebamini.

In uerbis deponētibus fingēda est vox actiua, ad quam uerborū incrementa dirigantur,

Vltima syllaba nunquam est incrementū: prima verò est, si norma ipsa sit monosyllaba, vt Das, datis, fles, fletis.

A, in

A.

A, in omni verborum incremento produ-
citur, vt stabam, properamus. Pri-
mum tamen duntaxat incrementum
verbi Do, das corripitur, vt Damus, dabunt :
ob quam causam pronunciamus circumdate,
venundabunt penultima breui.

E.

E, in omnibus verborum incrementis pro-
ducitur, vt Fiebam, rebar, lacereris.

E, ante, r, brevis est in quouis præsentī, & **Excep. 1.**
imperfecto tertiæ coniugationis, vt Cognosce-
re, legerem.

Reris tamen, vel Rereproducitur, vt lo-
quereris, sequerere.

E, ante Ram, rim, ro, corripitur, vt Amaue **Excep. 2.**
ram, amauerim, amauero. De cæteris perso-
nis idē esto iudiciū; Amaueris, amauerit, &c.

Beris, & bere semper corripitur, vt celebra- **Excep. 3.**
beris, vel celebrare.

Poetæ in præterito indicatiui, E, litteram
ante, runt, syllabam, pro suo iure interdum
corripiunt. Virg.

Æn. 2.

Obstupui, stererūtq; comæ, & uox faucibus hæsit.

I.

I, in quouis verborum incremento corripit-
ur vt iniquimus, amabimus.

Penultima præteriti in, iui, longa est, vt **Excep. 1.**
petiui.

De syllabarum

Excep. 2. petiui. Et primum in clementum quartæ coniugationis, vt ibam, ibo, subimus, venimus præsentis temporis. Imus, verò in præterito penultimam corripit, vt venimus, sensimus.

Excep. 3. Hæc etiam, i, longum habent. Nolito, nolite, nolimus, nolitis, velimus, velitis, simus, sitis: & quæ ex ipsis componuntur, vt possumus, &c.

Observatio. Tempora cōiunctiui modi syllabis Rimus, & ritis finita habeant ne penultimam breuē, an longam, magna inter grammaticos controuerſia est. Poetæ quidem optimi easdem modò corripiunt, modò producant, quos in carminibus faciendis imitari licet. Cum verò recitandum aliquid sit, regionis erit consuetudini seruiendum.

O, & V.

O. in verborum incrementis semper producit, vt Amatote, facitote. V, semper corripitur: vt Volumus, possumus.

De primis, medijs, & ultimis syllabis.

Cap. 20.

Non omnium syllabarum quātitas ex superioribus præceptis cognosci potest: quare priuatis præceptionibus opus est, quibus syllabæ tum quæ in principio,

pio, tum quæ in medio, sineq; dictionis sunt,
de quibus quidem nihil superius actum est,
cognoscantur.

De primis syllabis. Cap. 21.

A, ante, m, & n, in dissyllabis longa est,
vt panis. Excipe, Amo, amas, anus, us:
canis, cano, chlamys, Fames, Manus,
Samos. Et polysyllaba, vt Animus, præter
Anulus, Danubius, Ganeo, Mamercus, La-
mentor, lamina. Hamus communem habet
priorem.

Ante reliquas consonantes, A, brevis est.

Excipe, Acer, cris, Afer, alea, Alesto, Apul-
lia. Apeninus, ala, ales, ara, area, atagē, ater,
areo, auius, & adiectiua in Arus, vt clarus, gna-
rus, Basium, brachium, brachē, balista, balene.
Cacabo, cacula, caduceum, clades, calo, cra-
bro, caligo, casus, caseus, casillus, crates, carica,
carex, clauica, clauis, clauus, crapula, Fabula,
facundus, fagus, flagito, flagrum, flabellum,
fatum, flauus, frater, Gades, Gadir, gracus, gra-
diuus indifferentem habet: gauisus, glarea, gra-
cito, gratus, gnauus. Halex, halo. Labor ver-
bum, Lagopus, laganum, larius, lāgus, larissa,
latus, a, m, Latona, laterna, Lauinium. Mace-
ro, machina, magalia, malus pro arbore, ma-

C la,

De syllabarum

la, pro mandibula, mater, materia, malo, ma-
 uis, Mauors, malum pro pomo, matutinus.
 Nares, nauis, Naso, nasus, Padus, pabulum,
 pagina, pagus, pala, palus, palor, aris, papi-
 lio, parco, parus, pharus, pauo, pauor, paco,
 placo, plaga pro vulnere, pratum, prauus, pa-
 pæ, Palatium indifferens est. Qualis, Rado,
 radix, rapum, rauus. Saturnus, squalor, stra-
 ges, stragulum, strabo, spadix, sagus, saperda,
 suadeo, suavis, stapes, stragulum, Tabes, talus,
 talis, Thracia, tragula, tragema. Vacia, vacil-
 lo, vado, vagio, vagina, vates, vacinium, va-
 cienus, vapulo vaticanus.

E.

E, ante, l, n, s, t, u, longa est. Excipe Bene, be-
 nign⁹, beryllus, betula. Celer, celox, cetra, Che-
 lis, Cetra fluuius. Enim, etenim, etiam. Fenco-
 stra, fretum, Gelu, genus. Helix. Lelex, leuis.
 Meto, metuo, metallum: & deducta a metâ,
 vt Metalepsis, & à metros deriuata, vt Metro-
 dorus. Penates, penitus, penes, penetro, pe-
 nus. Retio, refina. Senex, seuerus, scelus, Te-
 neo, tenor, tenus, tenuis, Thetis. Velim, velut,
 venio, Venus, venenum, venafrum, Venetus,
 venilia, x, Veto, veterius. Xenium; & haben-
 tia, p, ante, e, vt peto, petra. Et poly syllaba an-
 te, l, vt Melius, præter delibutus, deliciæ, delu-
 brum, elisium, electrum, Pelusion, Pelion, Pe-
 lias,

lias, Spelunca, spelæum. Telogonus, Thelephus, Telemachus, Velabrum.

Ante reliquas cōsonantes, E, brevis, est. Excipe, Cedo, cemētum, cepa, cera, cerusa, cleros, creber, clementum. Debeo, debilis, delicia; demo, demum, Ebrius, Echo, éminus, emolumentum, erugium, Eridanus, cruca. Femur, feralis, feriæ, flicbilis. Gleba. Hepar. Lego, as. Mecenas, Merix. Nemo, nequam, nequam, Nereus. Pegasus, pedo, pera Remigo, Repo, regulus, regina, regula. Securus, secius, sedulus, sedes, seditio, sedo, semen, semis, semita, sepia, sepes, sepum, sequana, serius, seria, ferus, seum, spero. Tegula; temo, onis, teca, Thebæ, arum, trebula, verus. Et Græca, quæ per ita scribuntur, vt Medea.

I, vel Y.

I, vel Y, ante, d, l, m, n, r, s, u, longa est. Excipe Crisis, cinis, cilium, ciseum, Cydon, Cylix, cylindrus, cynicus. Dydimus, dirimo, disertus. Fides pro chorda, filix, finus, fides, fidelis. Hydrus, hilaris, hymen, hirundo, hiru do, idem neutrum, idiota, idoneus, idco, Ilerda, inula, inuus. i. Isara, isaurus. Lilea, æ, Ly libæum, linio, lino, lyra. Milo, miliū, minæ, Minerua, minuo, minium, minister, minus, miser, mimas, antis. Nimis, Nimus, i. Pili, pilus, pylos, philos, philia, pyra, ptisana. Quiri
C 2 nus,

De syllabarum

nus, quidem. Silix, filer, fileo, filigo, filiqua, finister, fiser, simul, sinus, sino, filurus, Syracuse, stylus. Tyrannus, tineo, tyrus, timus, timco, tilia. Video, vidua, viridis, virosus à viro. Et polysyllaba, quæ habent, i, ante, m, vt similis: præter simius, simia, dimidium, & cōposita à pyr, & syn, vt Pyropus, Synagoga.

Ante reliquas cōsonantes, I, brevis est. Excipe Bigæ. Clitela, ciclades. Dico, Fibula, ficus, figo, fligo, frigeo. Hybernus, Icaria, ibis, icon, ico, cis. Liber pro Baccho, librum, libra, liquor, eris, Mica. Nitor, eris, nitella. Picus, pica, pipō, Pithon. Ripa, ritus. Sica, sicut, scribo, spica, spiculum, stipes, strigilis, stipo, sibiolo. Tibia, trica, Titan, titillo, triginta, trigæ. Vibex, vicus, viciēs, vicinus, viginti, vipera, vita, vitis, vitupero, vito, viburnum.

O.

O ante b, d, g, m, s, longa est. Excipe Comēs, comedo, como, as. Domo, domus, dominus. Fodio, Globus, glomerō. Homo. Modus, modō. Obex, obelus, obolus, obesus, omitto, odor, odium, Osiris. Probus, probrū, probō, posui. Rhodanus, Rhodipe, rogo, rogus, rosa. Soboles, sodalis Toga. Vomo, vomis. Ante reliquas consonantes, O, brevis est. Excipe Bola, boletus. Cocynus, cocalus, crocalis, colum, conor, conus, copia, copula, corā, coralium.

coralium. Dolium, dono, donec, dropax. Focale. Hora. Iocundus. Locusta. Moles, morus. Nola, nolo Oceanus, ocium, ocyor, olim, ora, oro, ouum. Phoca, phocis, poculum, polypus, pono, populus pro arbore, pone, poto, procerus, proles, pronus, prora. Solor, solus, solers, solennis, sopio, scopæ, spoleum, horrex, horax, totus. Zona: & habentia, l, ante o, vt ploro.

V.

V, ante b, l, p, brevis est. Excipe Bubo, bubulus. Cupa. Fuligo. Glubo. Iubilum, Iulius, Iupiter. Lubricus. Mulus. Nubes, nubos, nuper. Pubes, pulex, pulegium, pulus, pupus, pupillus. Rubigo, rupes. Scrupus, stupra, suber. Tuber. Vber, vligo, vpilio.

Ante reliquas cōsonantes, V longa est. Excipe Cucullus, cuculus, cucumis, cucurbita, cumulus, cuneus, cuniculus, cupio, crumena, curulis. Ducenti, Duranus, Durius. Fugio, furor, futurus, fluuius, frutex. Humus, humerus. Iugulo, iugum, iuuo. Lucerna, lucrum, lutum. Mutilus. Numerus, numisma, nurus, nutritio. Pluua, pudet, pugil, pumilio, puteus, puto, pusillus, putris. Rutulus, rudis, rumex. Spurius, studeo, sudes, susurrus. Tugurium, tumeo, tumulus, tunica, trudes. Vter, vterus, vti coniunctio.

De syllabarum

De medijs syllabis. Cap. 22.

A.

A, ante g,n,u,in medijs syllabis longa est.
Excipe Acragas, Abdenago, apage,
Astyanax, Astyages, attagen, aspara-
gus. Batauius. Catane, chiragra. Drepanum,
Dardanus. Eridanus. Mandragora. Naufra-
gus. Oceanus. Pelagus, podagra, Patauium.
Rhodanus, raphanus. Sardanapa'us. Verta-
gus, & cōposita ab Agoreo, vt Pythagoras; &
ab ago, vt Synagoga, à frango, vt naufragus.

Ante reliquas consonantes, A, brevis est.
Excipe Agaso, amarus, amaracus, auarus, ama-
fis. Benacus. Canalis, cicada, cloaca, cicatrix,
colocasia, contamino. Dictamum. Ephrata.
Focale. Grabbatus. Horatius. Iader, iracun-
dus. Leucate, lupatum. Magalia, mapalia,
Messala, meracus, mustaceum. Nouacula.
Omasum, opacus. Pastinaca, portulaca, pi-
stacium, prosapia, pyrata, palatium. Retina-
culum. Sandalium, serapis, sinapis, sarraca.
Tiaras, thymiana. Et verbalia in abrum,
acrum, atrum, abulum, abilis, arius, velaris,
acius, velaceus, aticus, ator, bundus, vt vo-
lutabrum, ambulacrum, aratrum, incuna-
bulum, amabilis, auxiliaris, auxiliarius, gal-
lina.

linaceus, acinacius, Phlegmaticus, viator, populabundus. Et verbalia in amen, vt certamen, & deriuata inatus, vt Senatus, auratus. Nomina in, ates, vt Eleates: præter composita à cratos, vt Xenocrates & à strates, vt Calistrates, & in aculus, vt vernaculus, & deriuata in alis, vt animalis; & in amus, ex barbaris, vt Abrahamus, & in amentum, vt firmamentum.

E.

E, ante, c, d, m, n, t, u, longa est. Excipe Amethystus, Andromeda, Armenia, Arethusa, Artemis. Ebenus, elementum, essendum. Feretrum. Helena, Helenus. Iapetus, illecebræ, ingenium, ingenuus, inuenis. Lebedos. Macedo, macetes. Olenus. Ptolemæus, pheretrum. Phaëton, Phaëtusa, pyretum, Porfena, penetro. Seneca, senecio. Timetum. Venetus, vietus, & nomina in, etas, vt pietas, & Græca à gonos vt Diogenes; à sthenos, vt Antisthenes: à parthenos, vt Parthenope. Et finita in mene, vel menes, vt Clymene, Philomenes, & ab hedra composita, vt cathedra, & à xenos, vt Polixenus.

Ante reliquas consonantes, E, breuis est. Excipe Abdera, arteria, austerus. Cethagus, Corebus, Carchesium, collega, Collegiū,

De syllabarum

chymera, Cythera, Cyperus, Catachresis. Diæcesis, Ecclesia, cthesias, Galerita, galesus, galerus, Homerus, halefus, & a hieros composita, vt hieropolis. Iberus, Iosephus. Lirnesus, Machera, Megera, Marpesus, mysterium. Niciteriū. Panthera, Phaselus, Philomela, phrenesis, poderis, poësis, psalterium, procerus. Seuerus, sincerus, syntherefis, stratagemata. Trieris, & ab elus composita, vt Obesus Deriuata in, elis, vt crudelitas, & in ela, vt, tutela. Ciblele mediam habet communem. Numeralia in elimus, vt vigesimus.

I.

I ante, n, q, s, u, longa est. Excipe Asinus. acinus, aliquis. Bucina. Catina, cominus, Cōtamino, cophinus, circinus. Destino, Dominus, Eminus. Facinus, fuscina, fiscina, fæmina. Inquino. Lamina. Mutina, morinus. Nūdinæ. Pagina. Patina, protinus. Reliqua, rediuius in secunda syllaba. Sarcina, sibina, filiqua, statina. Trutina, terminus: & adiectiua ab aduerbijs tēporis deducta, vt crastinus, ferotinus: & nomina, quæ materiam, colorem, odorem significant, vt cilicinus, myrrhinus, coccinus.

Ante reliquas consonantes, I, brevis est. Excipe Abydos, acidia, Agapitus, amicus, apricus, auaritia, auriga, aprilis, asylus, asylū, acomi-

aconitum Achitas, ædilis. Berytus, butyrum,
 Bufiris, blandimentum. Cambises, canicula,
 canobus, catamitus, castigo, ceruical, caligo,
 Cephisus, conuiuium, conuicium, cocytus,
 Corcyra, craticula, crocodylus, cuniculus, col-
 lyrium, corbitæ. Desidero, delirus, detrimen-
 tum, discrimen, dormito. Elisa, curipus, Epi-
 rus, exilis, erica, Ebofita. Fastigium, fatigo, fa-
 stidio, formica, formida Galerita. Inuitus, in-
 stigo, irrito pro instigo. Lætica, lorica, lum-
 bricus, Lusitanus, Margarita, mendicus, mi-
 rica, Mephitis. Nouitius, nutrico, niciterium.
 Obstipus, opimus, onytes. Paradisus, parasi-
 tus, pediculus, periculum, pituita, posticum,
 præstigiæ, pudicus, papyrus. Quintilis, qua-
 drimus, quadrigæ. Redimiculum, rubrica,
 Semiramis, sextilis, subtilis, sublimis, Scri-
 blita, Vesica, vespertilio vrtica, vmbilicus, ve-
 stigal, vestigo, & finita in, ido, igo, vt crepido,
 caligo, trucido: & verba in fligo, vt affligo: &
 neutra in ile, vt cubile, mantile: & possessi-
 ua in, ilis, vt senilis, infantilis, & finita in
 imen, & entum à verbis quartæ vt lenimen,
 blandimentum: & deriuata in itus, vt Tur-
 ritus; & aduerbia, vt viritim. Et patronymi-
 ca, quæ ab, i, contracta formantur, vt Tidi-
 des à Tideo: Pelides à Peleo. Variant Buty-
 rum, & sapphirus.

De syllabarum

O.

O, ante d, m, n, s, t, longa est. Excipe Ambrosius, abrotonum, atomus, Aufonius, antidotum, cum reliquis Græcis, quæ habent omicron. Chrysostomus, Sodomia.

Ante reliquas consonantes, O, brevis est. Excipe Aurora, Aesopus, Ætolia, acolytus. Capitolium, Canopus, Cymolus, Cynosura, conopæum. Europa, Elorus. Hysopus, Hydropicus, Herodes. Idolum, Ionium, Iacobus, Mausolus, Mediolanū. October, Orides. Pædagogus, Pactolus, Pelorus, præstolor, pyropus, prosopopœia. Siopo: & deriuata in orus, vt decorus: & composita à poleo, & ado, vt pharmacopola, psalmodia: & composita à doro, vt Theodorus; deriuata à colon, vt monocolon. Controuersia variat.

V.

V, ante b, f, l, p, u, brevis est. Excipe Anubis, adular, Amulius, Apulia; Autumedon. Bethulia. Columela, curulis, Edulis, Gentulus, Insubres. Peculium. Saluber. Torcular, tribulis. & Græca in bulus, vt Transibulus.

Ante reliquas consonantes, V, longa est. Excipe Autumno, arbutus. Centurio, columnen, contumax, cucumis. Documentum, decumus, defrutum. Educo, as Esurio, Emolumentum,

mentum. Irrūmo. Lemures, Liguria, ligurio
Luxuria. Mercurius, monumentum. No-
cumentum. Recutitus, & à quatio composita,
vt concutio. Posthumus, purpura, penuria,
Tugurium, & verba in rio, vt cænaturio ex-
cipe scaturio.

De Vltimis syllabis. Cap. 23.

A, i, u, in fine dictionis longæ sunt. Excipe
Eia, ita, postea, quia. Et omnes casus in,
a, preter ablatiuos nostros, & vocatiuos Græ-
cos. Item datiuos, & vocatiuos Græcos in, i.
vt Palladi, Pari, Hæc communem habent vl-
timam, Mihi, tibi, sibi, nisi, quasi, ibi, vbi.

E, in fine brevis est. Excipe, me, te, se, & om-
nia primæ, & quintæ declinationis, vt Anchi-
siade, die, re; & quæ inde oriūtur, vt quare, ho-
die. Quibus adde fame, cete, tempe. Et impe-
ratiuum secundæ coniugationis, vt Mone,
doce. Caue ferè corripitur. Longa præterea
sunt Ferè, ferme, ohe, & aduerbia à nomini-
bus secundæ declinationis profecta, vt Pul-
chrè, sanctè, præter Bene, & malè.

O, indifferēs est. Excipe monosyllaba, vt
Do, sto, quæ lōga sunt; datiuos, & ablatiuos,
vt domino, aduerbia à nominibus orta, vt eò
tantò, præter, citò, imò, modò, postmodo,
quomo-

De syllabarum

quomodo, quibus accedunt, scio, nescio, duo, quæ habent, o, breue. Longa item sunt Græca, quæ habent Omega, vt Androgeo. Ergo pro causa. Aduerbiū serò, & coniunctio verò vltimam habent communem.

De Consonantibus. Cap. 24.

B, d, l, r, t, finita breuia sunt. Excipe Sal, mel, sol, nil, cur, fur, far, Iber, lar, par, nar, cor, ver, & Græca, in er, vt Aër, æther. Celtiber à Martiale corripitur.

C, finita lōga sunt. Excipe Donec, nec, fac, lac, Hic pronomen virile anceps est.

N, finita, longa sunt. Corripe, An, in, forsan, forsitan, tamen, viden, & finita in, en, quæ faciunt genitiuum in inis, vt nomen, inis, & Græca in, On, quæ ad secundam nostram declinationem spectant, vt Pelion. Omnes deniq; accusādi casus à nominibus vltimam breuem habentibus, vt Scorpion, Thetin.

As, finita longa sunt. Corripe Græca, quorum genitiuus exit in adis, vt Pallas : & accusatiuos Græcos tertiæ declinationis, vt Troas, delphinas.

Es, finita longa sunt. Corripe Es, à verbo sum, & compositis, vt Potes, penes, & Græca neutra in, es, vt cacoethes, & nominandi, vocandi-

candique casus Græcorum, vt Arcades. Nomina Latina tertiæ declinationis, quæ habent incrementum breue, vt Miles, itis : præter Abies, aries, paries, Ceres, pes, cum compositis, vt Cornipes.

Is, vel Ys, finita breuia sunt. Excipe casus omnes multitudinis, vt Viris, armis, nobis omnis. Item glis, vis nomen, & verbum, velis, sis, cum compositis, vt Quamuis, nolis, ad sis, & secundas personas quartæ coniugationis, vt Audis. Et nomina, quorum, genitiuus exit in inis, entis, itis, penultima longa, vt Salamis, simois, samnis.

Os, finita longa sunt. Corripe os, ofsis, cōpos, & impos; & Græca neutra, vt Chaos. Item os, finita, quæ ad secundam Latinam declinationem transeunt, vt Tyros. Omnes denique genitiui à quibuscunq; rectis proficiuntur, vt Arcados, Pallados.

Vs, finita breuia sunt. Excipe monosyllaba, vt Plus, rus. Et quæ crescunt in obliquis penultima longa, vt Salus, salutis; & casus quartæ declinationis præter nominatiuum, & vocatiuum singularis. Item Græca, quorum genitiuus exit in vntis, vt amathus, & quæ ex pus, podos componuntur, vt Trypus; quæque ex oos, contrahuntur, vt Panthus, ex Panthoos; & genitiuus à foeminis in, o, vt Clio, chus:

De syllabarum

elius: & quæ per oy diphthongum scribuntur, vt Iesus.

De licentia poetica. Cap. 25.

POëtæ syllabis interdū pro suo iure abutuntur, ac breues pro longis: lōgas itē pro breuib; frequēter vsurpāt. Interdū enim & diphthongū, & vocalē longā, cū vocalē diuersæ dictionis præcedunt, breuē efficiunt, prætermissa Synalæpha. Virg.

Æn. 3.

Insule ionio in magno, quas dira Celæno.

Æn. 5.

Victor apud rapidum Simoenta sub ilio alto.

Mono syllaba breuia Græcorum mero nonnunquam producant. Virg.

Æn. 2.

Liminaq; laurusq; Dei, totusq; moueri.

Cæsura breuis post quatuor primos pedes, maximè secundum, & tertium interdum etiam producant. Est autem cæsura syllaba, quæ ex dictione, cæditur, & post quenuis pedem relinquitur. Virg.

Æn. 9.

Pectoribus inhians spirantia consulit exta.

Æn. 5.

Emicat Eurialus, & munere uictor amici.

Huiusmodi autem licentia in suis carminibus componendis tyrones uti non debent. Vltima verò syllaba versus communis est. Itaque breuis pro longa, longa item pro breui poni potest.

De necessitate metrica. Cap. 26.

L Ex metrica, necessitasque cogit poetas
breues aliquando syllabas producere :
velut cum sunt tres breues continuæ in
carmine Heroico, quod in Italia, Priamide,
Arabia, alijsq; id genus usu venit. Vir.

Ibitis Italiam, portusq; intrare licebit.

Æn 3.

Aut contra longas corripere, vt cum breuis
inter duas longas est. Iuuen.

Fugerunt trepidi uera, ac manifesta canentem

Æn 2.

Stoicidæ.

Stoicidæ dixit penultima breui necessitate
metri cōstrictus

De Versificandi ratione, ac primum de Pedi-

bus. Cap. 27.

Q Vonia de syllabarum quātitate di-
ctum est, superest, vt de pedibus qui
ex ipsis syllabis, & de versu, qui ex
pedibus constat, breuiter dicamus. Pes est
pars versus certo syllabarum numero, atque
ordine definita.

Pedes duarum syllabarum.

Spōdeus cōstat ex duab. longis, vt possunt.

Pirichius ex duab. breuibus, vt Ruit.

Cho-

De syllabarum

Choreus, siue Troch, ex lō & br. vt Annus
Iambus ex breui, & longa, vt Amant.

Pedestrium syllabarum.

Molossus ex tribus longis, vt Cernebant.

Tribrachys ex trib. breuib. vt sapere.

Dactylus ex long. & duabus breuibus, vt
Tempora.

Anapæstus ex dua. breu. & lon. vt Cupiunt.

Bacchius, ex breu. & dua. long. vt Amabant.

Antibacchius ex dua. lon. & br. vt Conducit

Creticus ex long. bre. long. vt Penderent.

Amphibrachys ex br. lon. br. vt Amemus.

Pedes quatuor syllabarum.

Dispondeus constat ex duobus Spondeis, vt
Commiscebant.

Proceleusmaticus, ex duobus Pyrrhichijs, vt
Abiete.

Dichoreus ex duobus Choreis, vt Pertinere.

Diiambus ex duobus, Iambis, vt Relinque-
rent.

Choriambus ex Choreo, & Iambo, vt mo-
bilitas.

Antipæstus ex Iambo, & Choreo, vt Retar-
dare: ()

Ionicus à maiore ex Spōdeo, & Pyrrhichio,
vt Decernimus.

Ionicus à minore ex Pyrrhichio, & Spon-
deo, vt Cupiebant.

Pæones.

Pæones.

Pæones quatuor sunt omnes ex tribus brevibus, & una longa constant hac lege, ut primus primam habeat longam, secundus secundam, tertius tertiam, quartus quartam, ut Corporibus, Retundere, Retinebat, Docuerant.

Epitriti.

Epitriti sunt itidem quatuor superioribus contrarij, ut Amauerunt, comprobarent, Denunciant, contendemus.

Pedes quinque syllabarum.

Quinque syllabarum pedes inusitati sunt, præter Dochimum oratoriae compositioni maximè appositum, constat ex Iambo, & Cretico, ut Perhorrescerent.

De Versu. Cap. 28.

Versus est oratio certo genere numero, atque ordine pedum alligata, sunt autem varia carminum genera.

De Hexametro, siue Heroico.

Hexametrum carmen constat sex pedibus, quorum quintus Dactylus est, sextus Spondeus, reliqui vel Dactyli, vel Spondei vel mixti. Virg.

Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos. *Æn. 2.*

D

Quin.

De versificandi

Ecl. 4.

Quintus pes nonnunquam spondeus est, unde versus spondaicus appellatur, quo vel rei alicuius grauitas, & amplitudo, vel ingēs mæror, animiq; angor, vel aliud declaratur. Virg. *Chara Deū soboles, magnum iouis incrementum.*

Pentrametrum carmen.

Pentrametrum carmen, quod cum Hexametro ferè iungitur, quinque habet pedes quorum duo primi vel Daçtyli, vel spondei esse possunt, syllaba longa adiuncta, quæ cæsuræ, vel semipes dicitur, duo reliqui perpetuò sunt Daçtyli, quibus semipes itidem adiungitur; vt ex vtroque semipede quintus pes fiat: vel tertio loco spondeus, deinde duo Anapæsti. Ouid. de Pont.

Lib. 4.

Omnia sunt hominum tenui pendente filo:

Et subito casu; quæ ualere, ruunt.

Senarius Iambicus, siue Trimeter Iambicus.

Senarius Iambicus sex pedibus cōstat; qui cū purus est & integer, omnibus in locis Iambos, habet: Horat. Epod.

Ol. 8.

Beatus ille, qui procul negotijs.

Potest autem primo, tertio, & quinto loco Spondeum, & Daçtylū, & Anapæstum accipere: omnibus etiam locis, præterquam sexto, Tribrachyni. Horat. ibid.

Favidumq; leporem, et aduenam laqueo gruem.

Dimetrum

Dimetrum Iambicum.

Dimetrum Iambicum quatuor recipit pedes secundo, & quarto loco Iambos, primo, & tertio Iambum, Spondeum, Dactylum, Anapaestum. Potest etiam in omnibus, præter quartum, Tribrachym accipere. Subscribitur hic versus interdum eleganter Senario Iambico. Mart.

*Vir Celtiberis non tacende gentibus,
Nostræq; laus Hispaniæ.*

Lib. 1.

Scazon, siue Choriambus.

Scazon semper quinto loco habet Iambū, sexto verò Spondeum, cæteris omnibus cum Senario Iambico consentit Marc.

Ex temporalis factus est meus Rhetor.

Lib. 5.

Anapaesticus Dimeter.

Anapaesticum carmen, quo frequenter in choris utitur Seneca, constat quatuor pedibus, qui ferè sunt Dactyli, vel Spōdei, p̄mixtis Anapaestis: ita tamē ut secūdo, & quarto loco absit Dactylus. Secundus pes dictiōē terminat, qui plerunq; est Spondeus, Sen.

Lugeat æter, magnusq; parens

Her. fur.

Ætheris alti, tellusq; ferax,

Et uaga ponti mobilis unda.

Glyconicum carmen.

Glyconicū carmē cōstat Spōdeo, & duob⁹ Dactylis, quo Seneca interdū choros scribit.

De syllabarum

Thyest.

Tandem regia nobilis.

Antiqui genus Inachi.

Fratrum composuit minas.

Asclepiadeum.

Asclepiadeum carmen constat Spondeo, duobus Choriambis, & Pyrrhichio, vel Spondeo, Dactylo, & syllaba, deinde duobus Daetylis Horat.

Carm. 1.

Mæcenas atavis edite regibus.

Phaleucium.

Phaleucium carmen quinq; pedibus constat. Spondeo, Dactylo, deinde tribus Choreis.

Marc. li. 1.

Commendo tibi Quintiane nostros.

Nostros dicere si tamen libellos..

Possum, quos recitat tuus poeta.

Sapphicum.

Versus Sapphicus quinq; pedes hoc ordine admittit Choreū, Spondeum, Dactylum, deinde duos Choreos: tertio cuique carmini ferè nectitur Adonius, qui Dactylo, & Spondeo constat. Horat.

Carm. 1.

Integer uita, scelerisq; purus.

Non eget Mauri iaculis, nec arch,

Nec uenenatis grauida sagittis.

Fusce pharetra.

De carminum figuris. Cap. 29

SYnalæpha figura est, cum vocalis, aut diphthongus præcedentis dictionis à sequenti excipitur, & quodammodo absorbetur. Virg.

Conticuere omnes, intentaq; ora tenebant.

Æn. 2.

Interdum hanc figuram pro sua licentia omittunt poëtæ, maximè cum vocalis est longa, aut diphthongus. Virg.

Post habita coluisse Samo, hic illius arma.

Æn. 1.

Glauco, & Panopæ, & Inoo Melicertæ.

Geor. 1.

O, & heu non eliditur per synalæpham. Vir.

O pater, ò hominum, Diuumq; æternâ potestas.

Æn. 10.

Heu ubi siderei uultus? ubi uerba ligatus.

Stat.

Fit interdû synalæpha diuersis carminibus.

Th. 5.

Inseritur uerò ex fœtu nucis arbutus horrida,

Geor. 2.

Et steriles platani malos gessere ualentes.

Æthlipsis.

Æthlipsis est, cum, M. littera simul cum vocali eliditur propter sequentem vocalem alterius dictionis. Virg.

Italiam, Italiam primus conclamat Achates.

Æn. 3.

Prisci, M. litteram cum vocali correpta interdum seruabant. Ennius Annal. 10.

Insignita ferè tum millia militum octo.

Reperitur etiam Æthlipsis in diuersis car-

De versificandi

minibus Virg. Geor. 1.

*Aut dulcis musti i Vulcano de quo quit humorem,
Et folijs undam tepidi despumat abeni.*

Poetæ. s. litteram passim elidebant; quòd si deinde concurrerent vocales, prior à posteriore per synalæpham excipiebatur.

Em. An. 7. Doctus, fidelis, suavis homo, facundus, suoq;
Contentus, atq; beatus, scitus, facunda loquens in
Tempore, commodus, & uerborum uir paucorum.

Doctu fit: cundu su. Dactyli sunt. In secundo versu ex primo verbo exteritur, s, deinde fit Synalæpha sic. Contentus, atq; be.

Synæresis.

Synæresis, quæ & episynelepha appellatur est syllaba vna ex duabus facta: quod fit, cum duæ vocales in vnam contrahuntur, ut Aluëaria, e âdem; aluëo, eôdem; eosdem aureis; ærei, denarijs. Idem accidit genitiuis Oilei Achilei, Vlyssæi: & datiuus, & ablatiuus Thereo, Typhoeo, & similibus: interdum, & accusatiuo Typhoea. Sed in horum contractione delectu, & auctoritate opus est. Illis verò cuius uti licet, Cui, huic, Dij, Dijs, ijs, ijsdem, dein, deinde, deinceps, dehinc; & contractio verbi deest, deerat, deerant, deerit, deerunt, deesse; & eorum, quæ ex semi, componuntur, ut semianimis, semihora.

Huc etiam spectant Anteambulo, antehac, anteit, & siqua præterea sunt.

Diæresis.

Diæresis est, cum syllaba vna in duas diuiditur, vt Aurai, pro auræ, filuæ, euoluisse. Ouid. in ep.

Debueram fusoseuoluisse meos,

Systole.

Systole est, cum syllaba natura longa corripitur, aut positione quidem longa, sed altera consonante extrita. Virg. AEn. 6.

Illæ autem paribus, quas fulgere cernis in armis.

Turpe putas abici quod sum miserandus amicis. Ouid.

Vbi fulgere longa pro breui, abici pro abijci ponitur.

Ectasis, siue Diaſtole.

Ectasis, siue Diaſtole est, cum aut syllaba natura brevis simpliciter producitur. Vir.

Italiam fato profugus, Lauinaq; uenit,

Æn. 1.

Aut cum eadē consonans geminatur. Vir.

Religionē patrum multos seruata per annos.

Aut, i, &, v, vocales in consonantes transeunt. Virg.

Aduersi longa transuerberat abiete pectus.

AEn. 11.

Genua labant uastos quatit æger anhelitus artus. AEn. 5.

Abiete, & genua la, Dactyli sunt. Mutantur enim vocales in consonantes, quemadmodum consonantes per Diæresim in vocales

De syllabarum

les mutantur. Sunt autem qui existiment Proceleusmaticos illos esse pedes.

De Accentu. Cap. 30.

Accentus, quem Græci prosodiam, Latini & tenorem, & tonum interdum vocant, rector est, ac moderator pronūciationis : eo enim vel attollitur, vel deijcitur vox : vel partim attollitur, partim deijcitur. Sunt verò tres accentus, acutus, grauis, circumflexus. Acuti nota é sinistra in dextram obliquè ascendit, grauis è summo in dextram obliquè descendit. Circumflexus ex acuto, & graui constat. Atque acuto quidem accentu attollitur syllaba, graui deprimitur ; vt Dóminus, vbi ante penultima acuitur, penultima, & vltima deprimuntur. Accentu circumflexo partim attollitur, partim deijcitur syllaba, vt Românus : cuius hodie incertus est sonus. Itaque veteris pronūciationis ignari eodem penitus sono & acutas, & flexas syllabas efferimus. Acutus accentus in penultima, vel ante penultima locum habet, circumflexus in penultima tantum ; nisi dictio fuerit monosyllaba, vt mox dicemus : grauis, vbi vterq; abest.

Nullius verbi Latini vltima syllaba (autore Quintiliano) aut acuitur, aut circumfleđitur.

sur. Quare palam, vnà & cætera id genus aduerbia prima acuta sunt pronuncianda: quæ si graui à typographis notantur accentu, id quidem fit, vt aduerbia esse noscantur. Hæc igitur erit cuiusq; accentus collocandi ratio.

Diectio monossyllaba natura brevis, aut solum positione longa acuitur, vt At, dúx, fáx, Longa tamen natura, aut positione simul, & natura circumflectitur, vt Rôs, lûx.

Diectio dissyllaba circumflectit priorem naturam longam, aut positione simul, & natura, modò posterior sit brevis, vt Mâter, mæstus; alioqui acuit vt Arma, æstas.

In polysyllabis semper obseruanda est penultima, quæ flectitur, si longa fuerit natura, aut natura simul, & positione, dummodò vltima brevis sit, vt Amîcus, palæstra alioquin acuitur vt Romános, Marcéllus. Si verò penultima brevis sit, semper acuitur ante penultimam, vt Pópulus.

De Græcis uerbis. Cap. 31.

QUæ omnino Græca sunt, Græco prorsus accentu pronunciari debent, vt Paralipoménon, penultima acuta. Lithóstroto, ante penultima acuta. Quæ verò latinitate donata sunt, ea erunt Latinorum norma

De accentu.

metienda, vt Idôlum, media flexa, cùm à Græcis penultima acuta pronuncietur.

De Hebræis uocibus. Cap. 32.

HEbreæ planè voces Hebræo etiã pronunciantur accentu, vt Amén, Cherubín, Seraphím, quæ acuta extrema, vt pleraque alia efferuntur. Illa verò acuta penultima pronunciantur Abel, Cáin, Lá-mech, Nôe, Abigáil, Baál, Edem, Ephráta, Ephráim, gómor, Isbófeth, pháse, Sibóleth, & quæ in Ezer, Sédec, Mélec, Ai, exeunt, vt Eliézer, Melchisédec, Abimélec, Sarái, Sinái. Quæ verò Latino more inflectuntur, ad Latinorum regulas referenda sunt. Itaque Sá-ra Latine inflexa priore acuta effertur, cùm ab Hebræis Sará posteriore acuta pronuncietur. sed tam in Græcis, quam Hebræis uocibus pronunciandis doctórum hominum cuiusque regionis consuetudini seruiendum est: Vñs enim obtinuit, vt in quarundam appellatione syllabarum non tam eiusdem syllabæ quantitas, spectetur, quàm vñs ipse pronunciandi. Quod obseruare diligenter debes, ne si aliter feceris, multorum offensionem incurras; qui te studiosum magis nòuitatis, quàm doctrinæ amatorem existimabunt. Itaque ex

ijs Hebræis vocibus, quorum penultimam acui debere modo diximus, pauca admodum non, nisi vltima acuta vulgo, pronunciantur. In Græcis quoque, quæ ad nos transierunt, proferendis, non vna seruatur ratio. Nam in multis, in quibus eadem est quantitas, non eadem est tamen pronunciandi consuetudo. Nā philosophia, Eucharistia, Andreas, & alia eius generis multa, omnes norunt, penultimam habere breuem. Sed alij tamen eadem Latinos secuti acuta ante penultima; alij Græcos imitantes penultima acuta pronunciare consueuerunt. Neque vnam in huius generis nominibus pronunciandis rationem sequuntur; cū qui Eucharistia antepenultima acuta pronunciant, ijdem Maria, acuta penultima efferre soleant, ducti scilicet non quantitatis regula, sed consuetudinis lege, quæ vbiq; tenenda est.

DE

DE OPTIMO

GENERE POEMATIS,

LIBER SECVNDVS.

Quantum natura ad facienda carmina arte iuuetur. Cap. 1.

VÆ de syllabarum dimensione, ac versificandi ratione præcepta tradidimus, ea ad componenda carmina sic planè necessaria sunt, vt sine eorum cognitione versus facere nemo possit: non tamen tantam vim habent, vt eum, qui illis imbutus sit, poëtam statim possint efficere. Nam qui natura sit præceps, habeatque id, quod Democritum, & Platonem in poeta desiderasse, *In oratore.* Tullius refert, vt inflammatione animi, & afflatu quodam quasi furoris ad fundenda carmina rapiatur, nisi naturam coerceat, eam quæ arte moderetur, assequetur facile, vt furiosus potius, atque amens, quàm poeta videatur. Qui verò natura sit, ingenio quæ tardiore, satis in ijs præsidij nequaquam, habebit, vt plenum carmen, graue, & artificiosum facere discat, nisi alia quædam reconditoria poeti-

poeticæ artis precepta cogouerit. Et quamuis viri doctissimi ita senserunt: cæterarum quidem rerum studia & doctrina, & præceptis, & arte constare poetam verò natura ipsa valere, & mentis viribus excitari, tamen artis tanta vis est, vt ad continendos effrænatos naturæ impetus, & ad excitanda tardiora ingenia plurimum quidem valeat. Quod vsque adeo verum est, vt multos, qui poeticæ facultatis arte floruerunt, nescias, vtrum natura plus, an arte, & optimorum poetarum obseruatione profecerint. Vnde Horatius.

*Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est; ego nec studium sine diuite uena,
Nec rude quid pro sit, uideo, ingenium: alterius sic.*

In ar. poet

Altera poscit opem res, & coniurat amicè:

Lib. 10.

Atque Ouidium quidem carpit Quintilianus tanquam nimium amatorem sui, eumq; affirmat parcius esse laudandum: qui tamen, vt idem inquit Fabius, in sua illa Medea satis videtur ostendere, quantum præstare potuisset, si ingenio suo temperare, quàm indulgere maluisset Virgilius verò, quem non nimis facilem fuisse constat, artificio, & labore adhibito tantam est gloriam cōsecutus, vt ea, teste Macrobio, nullius vel laudibus, vel vituperatione aut crescere possit, aut minui. Ergo

Sat. li. 1.

cap. 32.

præ-

De optimo genere

præter communia illa præcepta, quæ tyronibus ad cõponēdos versus necessaria sunt, alia quædã tradēda nobis erūt quibus eos, vel qui mediocri præditi sint ingenio expolire, & ad veterū imitationem facere discant.

De Carminibus non temerè fundendis.

Cap. 2.

Versus ut perfecti sint, omnibusque numeris absoluti, ita componi debent, ut suo quasi orationis cantu aures delectent, atque demulceant. Quare cum pœsis species quædam sit musicæ, aurum verò iudiciū, ut inquit Tullius, subtilissimum, fastidiosissimisque sensus, non minus poetæ in carmine, quàm musico in cantu elaborandum est, atque enitendum, ut ad motum animorum accōmodet orationis harmoniā. Exigitur enim in carminib^{us}, ut in canticis structura quædã, & inoffensa copulatio vocum, quæ sonum efficiat ad motum, quem animis afferre velis, accommodatum. Itaque antiquis temporibus iidem, & vates, & musici appellabantur. Hac verò ratione versus componere, magni artificij, atque laboris est. Quare reprehendendi sunt, qui putant ad facilitatem in metrica arte comparandam, plurimos ex tempore versus esse
fuerunt

In Orato,

*Quint.li. 1.
cap. 8.*

fundendos: cū plerumq; qui ita faciunt, nō tam facilitatē assequatur: quā futilitatē, dū ver-
sus effutiūt neruis, & spiritu carētes: atq; ideo
non min⁹ aspernados, & contemnendos;
quā eius musici harmoniā, qui malè fidibus
vtatur, nec numeros expleat. Itaq; Horatius
Lucilium poetam irridet, qui hanc scribendi
facilitatem amaret.

*Nam fuit hoc vitiosus: in hora sepe ducentos,
Vt magnum; versus dictabat stans pede in uno.
Cum fluere lutulentus, erat quod tollere velles,
Garrulus, atq; piger scribendi ferre laborem,
Scribendi recte, nam ut multum nil moror.*

Lib. I. Ser.

Et quæ sequuntur. Idem verò in arte poe-
tica quam accuratè componenda sint carmi-
na præclare ostendit.

*Omne, inquit, carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non castigauit ad unguem,*

Sunt igitur elaborandi versus; singula &
rerum & verborum pondere examinanda.
Quòd si aliquādo flatu prospero vehatur ora-
tio, danda vela sunt, dum tamē orationis cur-
su confecto, acri iudicio adhibito suspectam
illam facilitatem retractemus. Neque parum
proderit, vbi poema scripserimus, remouere
aliquandiu, & asseruare, dum ille animi ar-
dor effuerescat, qui nostra nobis cōmendat,
nec

De optimo genere

nec finit vitia videre ; deinde illud , vt si alius cuius esset inimici, exagitare , acerrimè expēdere, corrigere, expolire, & limare, vt nihil, sit quod non diligenter examinemus. Notemus inuentiōem, dispositionem, & orationis varietatem, locutiones, quàm aptè omnia, quā propriè dicantur, animaduertamus: deleamus, mutemus, expurgemus quæ minus placeant, quamuis inuita recedant: neq; tanti vnum, vel alterum versum faciamus, vt ordinem, vt decorum parui pendamus, dum modò illos inferamus; quod quidem tum ingenij, tum iudicij inopiam demonstrat. Atq; multò satius est, nostro iudicio, & diligentia nostra corrigere, perfectaque reddere industria, & labore, quàm vt illa morosi lectores infectentur, vituperent, atq; dilacerent. Hac ratione Virgilius poeta tātus euasit, quē de se dicere solitum, tradit Gellius, gignere se, ac parere fætus vsino more, lambendo quē formare. Quem, qui poetæ nomine dignus esse velit, imitari debet, & quos versus ipse genuerit, arte quoad poterit, formare, atque perficere. Et quoniam iucundissima illa est oratio, auresq; mirum in modū capit, atque demulcet, quæ elegans, suavis, & ornata est, primū de sermone elegancia, deinde de compositionis suauitate, postremò de ornatu breuiter agemus.

Lib. 17. ca.
10.

De sermonis elegantia, uerborumq; delectu.

Cap. 3.

TVM in omni orationis genere, tum maximè in carmine uerborum delectus necessariò requiritur, ubi quantum fieri potest, omnia debent esse ad sonum exquisita. Utendum igitur est uerbis ab optimis auctoribus usurpatis. Neque tamen omnia, quæ usu recepta sunt, carmini sunt accommodata; sed quæ & illustria, & poetarum maximè propria, in quibus insit plenû quiddam ac sonâs, ut M. Crassus apud Ciceronem docet. Habent enim poetæ peculiare dicendi formulas ab oratore diuersas. Illæ oratoriæ quidem sunt; Somnum capere; Nauigare; Frangere fœdus, Silentij finem afferre: quarum loco dicet poeta; Carpere soporem; AEquora verrere; Fœdera turbare; Alta silentia rumpere. Ac uerba quidem maximè illustria illa sunt, quæ uocantur translata; quæ, ut ait Cicero, quasi stellæ orationem illustrent, neque solum delectationem auribus, sed animis etiam motum afferunt; ut cum dicimus; Gemmare uites; luxuriam esse in herbis; lætas segetes, ira inflammas. Huiusmodi igitur metaphoris illustrari uersos oportet, modicè tamē, ut quemad-

In Oratore.

De optimo genere

modum in pictura fit, suus etiam umbris relin-
quatur locus, quò magis id, quod est illu-
minatum, emineat. Multa enim proprijs etiã
verbis efferenda sunt, translata sepe proprijs
immiscenda, ut in his versibus Vir.

Ecl. 5,

Grandia sepe quibus mandauimus hordea sulcis
Infelix lolium, & steriles dominantur auenæ.
Pro molli uiola, pro purpureo narcisso.
Carduus, & spinis surgit paliurus acutis.

De Verbis rebus ipsis accommodandis.

Cap. 4.

Cil. 3. de
Orator.

Cum verba natura ipsa sint alia conso-
nantiora, grandiora, læuiora, & quodã
modo nitidiora; alia verò contrà, dāda
opera, est, ut ijs in quacunq; materia utamur,
quæ rē, quā tractamus, magis exprimāt, ante
oculosq; proponant. Cōsonantiora illa sunt,
Regnatorē Asiæ, pro Regē Asiæ: Duētores
Danaūm pro Duces. Illa grandiora. Vir.

Æn. 1.

Talia flammato secum Dea corde uolutans.

Flammato dixit, nō incenso. Læuiora qui-
dem verba audita sunt iucunda, quæ litteris
suauibus, & syllabis leniter inter se commix-
tis constant, resq; ad aspectum iucundas signi-
ficant, ut Horti, flores, margaritæ, aurum.
Aspera autem his contraria litteris asperè con-
currenti-

currentibus constant, resq; declarant ad aspectum iniucundas, vt Ferrum, catenæ, mors, vulnera, verbera, bellum, arma, Mirus est Virgilius in accommodandis tum leuioribus verbis, ac syllabis, tum asperioribus rebus ipsis, quas tractat. Læuiores, & iucundiores aucupatus est in illo versu.

Pro molli uiola, pro purpureo narcisso:

Asperiora autem in versu consequenti.

Carduus, & spinis surgit paliurus acutis.

Item illa eiusdem læuioribus referta sunt verbis.

Deuenero locos lætos, & amœna uireta

AEn. 6.

Fortunatorum nemorum, sedesq; beatas.

Longior hic campos æther, & lumine uestit

Purpureo, solemq; suum, sua sidera norunt.

Et totus ille locus. Illa autem, quoniam res ita postulat, asperiora sunt eodem lib.

Quæ rapidus flammis ambit torrentibus amnis,

Ibid.

Tartareus phlegeton, torquetq; sonantia saxa:

Porta aduersa ingens. Et quæ sequuntur.

Hinc exaudiri gemitus, & sæua sonare

Ibid.

Verbera, tum stridor ferri, tractæq; catenæ.

Quæ Verba sint in oratione uitanda. Cap. 5.

Vitanda omnino poëtæ sunt verba turpia, & obscæna. Oportet enim, nos,

De optimo genere

quod Cicero admonet, non Cynicorum impudentiam imitari, qui suis quamque rem nominibus appellabant, sed Platonis verecundiam, atque adeo ipsam naturam sequi, & ab omni, quod abhorret ab ipsa oculorum, auriūque approbatione, fugere. Nam turpia turpiter dicere, turpe est. Quare quæ sine turpitudine nominari nequeunt, ea periphrasi effe-
renda sunt, vt Ouid.

Metam. 3. Mars uidet hanc, uisamq; cupit, potiturq; cupita.

Æne. 3. Et Virgilius de Harpyis. *Fœdissima uentris Proluuiēs. Et contactuq; omnia fœdant Immundo.* Duplex autem ratio tradi potest honestè turpia narrandi: altera, vt testuni nomen pro nomine ponatur, vt in positis patet exēplis: altera, vt res ipsa taceatur, & aliquid rem antecedens, aut consequens dicatur, ex quo res intelligi possit, vt Homerus. *Virgineam soluit Zonam, hæc autem grauida facta peperit.* Quod fecit etiam Virgil.

Æne. 4. *Speluncam Dido, dux & Tŕoyanus eandem.*

Vitanda etiam sunt verba fordida, nisi ad argumentum necessariò requirantur. Sordida autem sunt non solum quæ à sordidis, & inquinatis rebus sumuntur, sed etiā quæ humilia sunt, quā vt exprimant dignitatem rei. Quæ quidem verba nō minùs versum deformant, quàm macula speciosam vestē. Quod
ideo

ideo monendum putauimus, quòd probati etiam auctores in hoc interdum peccare solent. Mart. in epigrammate non ineleganti *Lib: 10.* verbo satis humili, ac sordido vsus est, vbi lucem serenam, vocat sine face diem. Et Baptista Mantuanus in Parthenecis, Mens, inquit, pertæsa cloacam corporis. Quare hæc aut circumscribenda sunt, aut, epitheto corrigenda. Sic. Vir. per periphrasim circumscribit ciconiam. Et quia aqua pro mari, & gutta pro lacrymis nimis abiecta sunt, vtrumq; epitheto corrigitur, vt Ouid.

Per immensas puppe feruntur aquas.

Vir. Guttisq; humectat grandibus ora.

Fugienda item sunt inflata verba, cuius generis est illud Siliij.

Ordior arma, quibus cælo se gloria tollit.

Græca itē vocabula vitanda sunt, quamuis Latinitate donata, nisi à poëtis maximè approbatis, ac in primis à Virgilio, & Ouidio vsurpata illa sint. Nec enim imitandi sunt, qui in carmine Græca vocabula Latinis intexūt, non solum Græca declinatione inflexa, sed litteris etiam Græcis scripta. Prisca quidē verba interdum, parcè tamen vsurpari poterunt; quibusnimirū dignitatem det ipsa antiquitas, seu veterum auctoritas, vt Olli, pro illi apud Virg. Estur pro comeditur apud Ouidium.

De optimo genere

De Compositionis suauitate. Cap. 6.

Compositionis suauitas cōparatur partim ipsa structura verborum, partim collocaione epithetorum, partim etiā concinnitate pedum, numerorum, atq; membrorum.

De structura uerborum. Cap. 7.

Instructura, seu coagmentatione uerborū, vt concinna sit, & suauis, curandum est, ne extrema uerba cum consequentibus primis ita coniungantur, vt sonum efficiant aut hiantem, aut asperū, & confragosum. Vitandus igitur est uocaliū cōcursus, quo uerba uastius diducuntur, asperitas itē consonantiū, & similitudo litterarū, aut syllabarū, quæ durū sonum, atq; asperum reddunt. Verba autem ita iungēda molliter, & aptè, vt suauiter fluat oratio, vt in his carminibus Virgilij.

Æn. 6.

Sic memorans largo fletu simul ora rigabat.

Ter conatus ibi collo dare brachia circum,

Ter frustra comprehensa manus effugit imago

Par leuibus uentis, uolucrisq; similima somno.

In quibus neque aspera, neque uerò hiulca oratio est Concursus tamen earundem uocalium

lium

lium minùs in suauiſt, ac præſeſert quan-
dam grauitatem cum lenitate coniunctam, vt
apud Virg. Æn. 1.

Ille ego qui quondam. Et Æn. 3.

It portis iubare exorto delecta iuuentus.

Sæpe etiam in diuerſarum vocalium con-
curſu ineſt ſuaue quiddam, cum non tam ne-
ceſſitate, quàm ſonum implendi gratia copu-
lantur, vt apud Virg.

Primus init bellum Tyrreniſ aſper ab oris

Æn. 7.

Contemptor Diuûm Mezentius, agminaq; armat.

Qua verborum coagmentatione uſus eſt
Virgilius non neceſſitate coactus: poterat
enim dicere: Agmen & armat: ſed quia iu-
dicauit numerum hoc loco fieri pleniorẽ.
Aſperiores item conſonantes interdum etiam
non modò non vitandæ, ſed conquirendæ
ſunt ad res, vt ſupra diximus, exprimendas:
ad quod vel ipſe litterarum ſonus iuuat plu-
rimum, vt in illo Virgiliano verſu.

Nunc rapidus retro, atque æſtu reſoluta reſorbet
Saxa.

Vbi ſingulæ voces conſtant litteris aſperio-
ribus, quibus exprimitur fluctus, & fremitus
fluctuantis maris tam artiſcioſe, vt quaſi au-
ribus percipiatur. Hic igitur in memoriã
reuocanda ſunt, quæ de aſperioribus verbis
diximus, cum de verbis rebus ipſis acco-

De optimo genere

Cap. 4.

modandis ageremus. Similitudo litterarum, & syllabarum ferè vitiosa est, vt in illo Propertij versu.

Est galca hirsuta compta lupina iuba.

Et in illo Ouidij.

Flamma recens parua sparsa resedit aqua.

Atque in illo Ciceronis.

O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti.

Interdum tamen inest suauitas quædam, ac venustas in ipsa verborum similitudine, cum apta est litterarum, vel syllabarum allusio, vt in illo versu Virg.

Geor. 3.

Auia tunc resonant auibus.

De Epithetis. Cap. 8.

IN Epithetis, quæ à Cicerone apposita appellantur, magna inest vis, & pulchritudo, si aptè collocentur. Hæc ita desiderantur in versu, vt absque illis nudus sit, & velut in comptus. Crebra igitur epitheta intexti debent, non tamen otiosa, sed quæ aliquid addant ex intima ratione, atque ex ipsius rei natura ducantur: nam si superuacanea sunt, vitiosa potius erunt, quàm pulchra. Quare epithetum aut distinguat ambigua, vt Deus belipotens: AEquor Tyrrhenum. Aut augeat quod minus est, vt Templum immane. Viui
da

da bello dextra. aut æquet, vt Lupus vlulans: q̄ eius est propriū. Significet qualitatem aliquam, vt Collis apricus: Mella fragrantia, dulcia, roscida: Exiguus mus. Pulcherrius autem epitheta ducuntur ex Metaphora, vt docet Aristoteles, & ex cæteris tropis. Ex Metaphora, vt Aurora rosea; ver purpuerum. Ex Synecdoche, vt Pocula Acheloia; Hybleæ apes. Ex Metonymia, vt Mæstus timor: Pallida mors. Ex Hyperbole, vt Niuei equi: Vox ferrea, & sic de cæteris. Accipiuntur etiam interdum à futuro euentu, vt Misera Dido, quæ & pudicitiam esset, & regnum amissura. Abspe, vt Felix Tolumnius, dixit Turnus, quia ita sperabat. A similitudine, vt collum eburneum. A patria, vt Larisæus Achilles. A gente, vt Seneca Hispanus. A maioribus, vt Anchisiades Aeneas. Quædam ponuntur ob nitorem, vt Tempestatesque sonoras. Quædam rebus apponuntur propter aliquod ipsarum munus, vt Diana Triuia. Venus Cytherea. Delius Apollo. Alia sumuntur ab ijs, qui bus consecrata sunt, vt Phæbæa laurus: Palladia oliua. Adhibentur item alia per indignationem, vt Periura Troia. Per contemptum, vt Semiuri Phryges. Sumi denique possunt epitheta ex omnibus illis locis, quæ topica dicuntur, atque in primis ex adiunctis, ex contrarijs,

De optimo genere

erarijs, ex causis, ex effectis, vt Cristatus Achilles. Honor contumeliosus: Dona Cerealia: Mors frigida: Tristis senectus. Sed cū ex tam multis locis depromi possint, curandum tamen est primū, ne sint absurda, sed illustria potius, atque magnifica: deinde ne nimia, quæ satietatem pariant; aut superuacanea, vt diximus, vt cū ad explendum potius numerum, quā ad exornandam sententiam adhibentur. Prætereā ne vni substantiuo plura apponantur, quod tamen in decem carminibus fecisse Virgilium, annotauit Seruius, vt in illo.

Ecl. 3.

Lenta quibus torno facilis super addita nitis.

Denique ne ab argumento, quod tractatur, aliena sint, vt si quis Dei misericordiam laudans, prepotentem appellet Deum, cum mitissimum appellare potius deberet. Aut illius beneficia commemorans, clemētissimum vocet, cū liberalissimus dicendus esset. Illud in vniuersum de epithetis præcipiendum est, ex eo potissimum duci debere, quod est in vnaquaque re maximè insigne, atque eidē accommodatum. Sic Virg. Romanos vocat, Rerum dominos, quod nihil haberēt excellētius, quā toto orbi dominari. Atq; hæc de epithetorū vsu, superest nūc, vt aliquid etiam de illorum colloca-tione dicamus.

De epithetorum collocatione. Cap. 9.

Venustè collocantur epitheta ante ipsa, vt
vocant subiecta, vt Virg.

Pallentes umbras Erebi, nocteq; profundam.

AEn. 4.

Quæ collocatio venustior est, cum inter
epithetum, & subiectum aliqua verba inter-
ponuntur, vt.

Ne turbata uolent rapidis ludibria uentis.

AEn. 6.

Vincere nec duro poteris conuellere ferro.

Ibid.

Interdum epitheton collocatur in princi-
pio carminis, & nomen, cui illud attribuitur in
fine, quod venustate non caret, vt.

Tertia dum Latio regnantem uiderit æstas.

AEn. 1.

Garrula quam tignis nidum suspendit hirundo.

Geor. 1.

Quæ collocationis forma & in binis versi-
bus plurimū habet venustatis, vt apud Vir.

Nigra uelut magnas domini cum diuitis ædes

AEn. 12.

Peruolat, & pennis alta atria lustrat hirundo.

Et apud Ouidium Trist. lib. 1.

Fertilis assiduo si non renouetur aratro,

Eleg. 31.

Nil nisi cum spinis gramen habebit ager.

Illa autem collocatio est longe venustissi-
ma, cū epitheta cū subiectis vicissitudine qua-
dam intexuntur, vt in his versibus.

Ouid. 1. Tr.

Cumq; sit hybernis agitatum fluctibus æquor,

Pectora sunt ipso turbidiora mari.

Numin

De optimo genere

Eleg. 2. *Numina uicinis habitantia sedibus, inquam.*

Eleg. 4. *Et Materia uires exuperante meas.*

Eleg. 1. *Et sua detecta nomina fronte gerit.*

Nec minus habet venustatis, cum interie-
ctis orationis partibus, à subiectis epitheta se-
parantur, permanente tamen eadem vicissi-
tudine, vt apud Virg.

Æn. 2. *Tela manu miseri iactabant irrita Teucri.*

Æn. 3. *Terra procul uastis colitur Mauortia campis.*

Et apud Ouidium lib. 1. Trist.

Eleg. 2. *Victa q̃; mutati frangitur unda maris.*

Eleg. 3. *Imbre per indignas usque cadente genas.*

Ibid. *Luna q̃; nocturnos alta regebat equos.*

De concinnitate pedum. Cap. 10.

AD compositionis suauitatem nihil est
elegantius, atque concinnius, quam si
in ipsa carminis dimensione verba ita
concidantur, vt mutuo complexu pedes alij
pendeant ex alijs, & quasi catena quadam col-
ligantur, vt in his versibus Virgilij.

Æn. 1. *Tum uictu reuocant uires fusi q̃; per herbam.*

Implentur ueteris Bacchi, pinguisq̃; ferine.

Atq; in his pentametris Ouid. Trist. lib. 1.

Detque tuus mæsti signa doloris amor.

Ignotum populo posse uenire puta.

Quos studium cunctos euigilauit idem.

Hæc

Hæc autem forma etsi pulcherrima est, nō tamen eadem esse debet in omnibus sed mutanda potius, ac varianda; ne similitudo satiætatē pariat, atque fastidium. Hæc igitur quasi pedum vincula laxanda sæpe sunt, ac varia ratione soluenda. Et quidem quod ad Pētametrum carmen attinet, liberrima est pedum vincula laxandi licentia, ut apud Ouid. Trist. lib. 4.

Nec mihi detractas possidet alter opes.

Qua prior in Latio non fuit ulla foro.

Non fuit arbitrij littera nostra tui.

In exametro verò cōmodissimè solui possunt vincula ante secundum, & sextum pedem, ut apud Virg.

Fertur in arua volans, plausumq; exterrita pennis. Æn. 5.

Labitur uncta uadis abies, mirantur & undæ. Æn. 8.

Solutio enim his duobus locis vix animaduertitur. Laxantur item sæpe ante quintum pedem.

Ore uomens ignes magna se mole ferebat. Æn. 8.

Temporibus geminis canebat sparsa senectus. Æn. 5.

Item ante quintum, & sextum simul, ut.

Miratur, facilesq; oculos fert omnia circum. Æn. 8.

Æneas, capiturq; locis, & singula lætus
Exquirat.

Nihil tamē deformius, atq; insuauis, quā si ex singulis dictionibus singuli pedes constēt, ut.

De optimo genere

Romæ mania terruit impiger Annibal armis.

Vbi etſi ſonora ſingula ſunt verba, languet tamen verſus, velut membra corporis laxatis, ſolutiſq; nervis. Hęc tamen ſolutio in poſtēriore parte verſus frequētioreſt, aureſq; ipſa formæ varietate delectat, vt Virg.

Georgi. 1. Et qui proſciſſo quæ ſuſcitatur equore terga.

Æn. 1. Poſt tergum nodis fremit horridus ore cruento.

De pedibus rebus ipſis, quæ tractantur accommo-
dandis. Cap. III.

QUod de verbis diximus, idem omni-
no de pedibus dicendum eſt; debere
eos rebus ipſis accommodari; quod
ſi cum gratia fiat, magnam habebit verſus cō-
mendationem. Idcirco natura pedum, & vo-
cum notanda eſt, & conſideranda diligenter.
Spōdei ſunt natura graues, ac tardi, ac propte-
rea querelis, ac lamentationibus apti, ſi in verſu
continuentur. Nimia enim gravitate reddun-
tur numeri ſubtriſtes. Maximè verò gaudent
Spondei vocibus monosyllabis aut binis, aut
ternis, quarum continuatio tarditatem ipſam
auget, & in lamentatione ſigultus quaſi quoſ-
dam refert. Virgi.

Geor. 4. Mater Cynere, mater, quæ gurgitis huius
Im. teneſ, quid me præclara ſtirpe Deorum.

Tanta mea si te ceperunt tædia laudis,

Ibid.

Meme adsum, qui feci, in me conuertite ferrum.

Æne. 9.

Sunt item Spondei ad res arduas, & graues exprimendas aptissimi: præsertim si constant ex vocibus monosyllabis vel continuis, vel permixtis:

Illi inter sese magna ui brachia tollunt.

Geor. 4.

Vix illud lectis bis sex ceruice subirent.

Æne. 12.

In his versibus continui Spondei mira tarditate, & grauitate exprimunt magnitudinem saxi à Turno sublatis; in altero magnitudinem laboris, quo Cyclopes in fabrica Vulcani excercentur, ad incudem: eamque tarditatem augent monosyllabæ voces, quarum compositio per se tarda est: transitus enim à dictione in dictionem moram affert. Huc pertinent versus Spondaici: in quibus quarto quidem loco ferè collocandus est Dactylus, ne nimia tarditate offendantur aures. Vsurpatur autem Spondaicus versus ad rei alicuius nouitatem, difficultatem, grauitatem, dignitatem, aut quempiam animi affectum exprimendum, vt apud Virg.

Constitit, atq; oculis media agmina circumspectit. *Æne. 2.*

Pedes Dactyli properationem præferunt, & quandam quasi hilaritatem: fiuntque plurimum syllabarum dictionibus volubiliores. Conmodissimè igitur hi pedes adhibentur, & continuantur.

De optimo genere

tinuantur in versu, cum aliquid explicandum est aut festinanter, vt apud Vir.

Geor. 4. In mare purpureum violentior influit amnis.

Æn. 1. 1. Hi fugiunt, penitusq; datis referuntur habenis.

Aut iucundè, & hilariter, vt apud eundem.

Æn. 1. Pone mictum Cytheræ, manem inmotatuorum.

Fata tibi. Et.

Ibid. Tendimus in Latium, sedes ubi fata quietas
Ostendunt.

Vbi verò res non ita postulat, præstantius erit, si Spondei cum Dactylis permisceantur, quam si aut hi, aut illi continuentur, vt varia versuum forma iucunditatem afferat, vt in his Virgilianis.

Æn. 1. Frater ut Aeneas pelago tuus omnia circum
Littora iacetur odijs Iunonis iniquæ.
Nota tibi, & nostro doluisti sepe dolore.

De concinnitate membrorum. Cap. 12.

Versuum forma non solum mutari debet pedum varietate, atque dictionum, sed etiam orationis periodo, eiusque partibus, quæ incisa, & membra nominamus. Interdum ergo vno versu perfecta, absolutaque sententia apte concluditur. Vir.

Georg. 3. Pascitur in magna silua formosa iuuenca.

Æn. 1. Non ignara mali miseris succurrere disco.

Aut

Aut sesquialtero, vt apud Ouidium

Protinus irrupit uenæ peioris in æuum

Met. 1.

Omne nefas.

Interdū etiam binis versibus, vt apud Vir.

Prima pares incunt grauib; certamina remis

Æn. 5.

Quatuor ex omni delecta classe carinæ.

Et apud Ouidium lib. Trist.

Terretur minimo pennæ stridore columba

Vnguibus; accipiter, saucia facta tuis,

Nonnunquam binis cum dimidio, vt apud Catullum.

Scilicet in uario ne solum limite cæli

Ex arundine is aurea temporibus.

Fixa corona foret.

Hæ omnes periodi vnius membri sunt, quæ varietas accidit auribus non ingrata. Quod tamen si longius produceretur, non id fieret sine ipsarum aurium offensione. Periodus tamen longissimè extendi potest, si pluribus membris constet, circuituum particulis interpositis, vt apud Virg.

Expectata dies aderat, nonamq; serena

Æn. 5.

Auroram Phaëtonis equi iam luce uehebant;

Famq; finitimos, & clari nomen Aceste

Excierat, leto complerant littora cætu

Visuri Aeneadas, pars & certare parati.

Quæ periodus pluribus constat & membris, & incis. Interdum etiam nulla periodo

F

circumf-

De optimo genere

circumscribuntur versus, sed carpuntur membris minutioribus. Virg.

Æn. 4.

Quis me autem, fac uelle, sinet? ratibusq; superbis
Irisam accipiet? nescis heu perditam, nec dum
Laomedonteæ sentis periuria gentis?

Oui. 3. Tri.

Lusus equis nunc est, leuibus, nunc luditur armis,
Nunc pila, nunc celeru vertitur orbe trochus.

Illa verò membrorum in eadem periodo continuatio maximè probatur in versibus, cū ea, quam diximus varietate, ubi aliquid aures fufius desiderant, quo expleantur, vt in exordijs, in amplificationibus, in conclusionibus. Qui quidem versus debent esse sedati in primis, molles, ac blandi; hi verò concisi, atq; in minutiora verba discripti acrioribus ferè affectibus seruiunt: interdum etiam venustati, & elegantix, vt in superioribus apparet exemplis. His igitur, & similibus vocum, pedum, circuitionum, membrorumque commutationibus facile fiet, ne eadem omnium sit carminum forma, sed cum dignitate, & gratia varietur, tum ad aures oblectandas, tum ad animis motum afferendum.

De quibusdam uitijs in uersu uitandis. Cap. 13.

IN hexametro versu vitandæ sunt in fine
dictiones monosyllabæ, quales in Horatiana
nis

his versibus sæpe reperies vt

Et noua, factaq; nuper habebunt uerba fidem, si

Nisi emphasis gratia, cum res ipsa magis
ita exprimitur, poniturq; ante oculos, vt

Dat latus, insequitur cumulo præruptus aquæ *Æne. i.*
mons.

Aut cū versus synalæpha terminatur vt Ibi.

Ac ueluti magno in populo cū sæpe coorta est

Seditio.

Pulchrè autem terminatur Hexameter ver-
sus dictionibus aut dissyllabis, aut trissyllabis,
non autē longioribus, quod obseruare in Vir-
gilio facile est. In Pentametro vitanda est pri-
mum verborum continuatio hiulca, & dura,
qualis apud Catullum.

Muneraq; , & Musarum hinc petis, & Veneris.

Deinde participia in fine fugienda, vt Ore
nitens, corde tremens. Et voces duabus sylla-
bis longiores, nisi rarissimè fiat: nā dissyllabe
multò venustius claudunt Pentametrum: In
quo imitandus est Ouidius, qui hanc semper
rationem sequitur Pētametrum terminandi;
nisi in rebus tristibus, quibus tristiores nume-
ri, ac languidiores videntur conuenire, sed id
tamen rarò, vt lib. Trist. 1.

Iam prope lux aderat, cum me discedere Cæsar

Finibus extremæ iusserat Ausoniæ.

Fugiendæ item sunt in fine voces mono-

De optimo genere

syllabæ, nisi vel duæ simul ponantur, vt apud Ouidium.

Præmia si studio consequor, ista sat est:

*Vel per Synalapham versus claudatur, vt.
Heu quantò melior fors tua sorte mea est.*

*Nā alias horridè quiddā, & duriter sonat, vt.
Hæc à te dictaq; factaque sunt.*

De ornatu poëticæ orationis: Cap. 14.

De Orat. 1.

ORatori finitimus est poëta, teste Cicerone, uersaturq; in ijsdem pene spatijs, quibus orator, & quæ tractanda recipit ijsdem generibus eloquentiæ exponit, diuersa tamen ratione. Oratoris enim oratio soluta est, poëtæ verò numeris districta. Et quemadmodum orator quamcumq; questionem ad tria genera eloquentiæ refert, ita poëta in ijsdem generibus causarum uersatur, ijsdem orationis luminibus rem ornat, atque distinguit. Quo circa qui perfectus esse velit, tenere debet ea præcepta, quæ de genere ex orationis, deliberationis, atque iudicij Rhetores tradunt; item quæ de tropis, ac figuris tum verborum, tum sententiarum. Et quia sine huiusmodi ornamentis oratio impolita est, ac planè rudis, uersusque ipse caret gestu, de his potissimum dicemus, quæ & poëtarum sunt
maxi-

maximè propria, & orationem varietate ipsa plurimum illustrant, atq; comendant. Ac ornatus quidem orationis partim in singulis verbis consistit, partim in coniunctis; de eo, qui in singulis verbis inest, supra diximus, cum de verborum delectu ageremus, nunc de figuris, quæ ex coniunctis fiunt differamus. Cap. 3.

De figuris verborum. Cap. 15.

INter verborum figuras primum locum obtinet Iteratio, quæ plurimum affert orationi varietatis, habetque in ea locum præcipuè vel ad asseuerandum, vel obtestandum, vel dolendum, vel similem denique affectum animi exprimendum. Ea verò multis fit modis: ac in primis iucunda est, cum idem sæpius verbum in carminis initio repetitur, ut apud Oidium.

Quid, quod inest uirtus, et mens interrita leti? Met. 10.

Quid, q. ab æquore a numeratur origine quartus?

Quid, q. amat, tantiq; putat connubia nostra,

Vt pereat?

Et apud eundem lib. 4. Trif.

Hoc tenuat dentem terram findentis aratri,

Ele. 5.

Hoc rigidos silices, hoc adamantæ terit.

Hoc etiam sauas paulatim mitigat iras,

Hoc minuit luctum, mæstaq; corda leuat.

De optimo genere

Aut idem verbum iteratur si non initio, in pluribus tamen carminibus, vt apud Vir.

AEN. 3:

Dentibus infrendens, ter totum feruidus ira
Lustrat Auentini montem; ter saxea tentat
Limina nequicquam: ter fessus ualle resedit.

Hec iteratio initij apud elegiographos pulchre etiā variat alternis versib⁹ vt apud Oui.

Trist. 1.

Ah quoties aliquo, dixi, properante, quid urge:?

Ele. 3.

Vel quò festinas ire, uel unde, uide.

Ah quoties certam me sum mentitus habere.

Horam, praepositae quae foret apta uiuae.

Ibid.

Tunc uero exoritur clamor gemitusq; meorum,

Et feriunt mæstae, pectora nuda manus.

Tunc uerò coniux humeris abeuntis inherens,

Miscuit hæc lacrymis tristitia dicta meis.

Ele. 4.

Ille habuit fidamq; manum, sociosq; fideles,

Me profugum comites deseruere mei.

Ille suam lætus patriam, uictorq; petebat,

A patria fugio uictus, et exul ego.

Est & alia iteratio, seu repetitio, cum versus pētameter definit in easdē voces vel duas, vel plures, à quibus hexameter incipit. Ouid.

Phæbus adest, sonnere liræ, sonuere pharetræ.

Signa Deum nosco per sua, Phæbus adest.

Idem.

Militat omnis amans, et habet sua castra Cupido.

Attice, crede mihi, militat omnis amans.

Idem.

Ilia pone metus, tibi regia nostra patebit,

Teq; colent omnes: Ilia pone metus.

Est & alia & initij carminis, & finis, iteratio plena acrimoniæ, & venustatis, quâ Rhetores complixionem vocant, vt apud Ianum Panonium.

Quod cessat Phæbæa Chelys, quod carmine rupto
Aoniæ siluere Deæ; Mars impius egit.

Quod spretis audax Musis petit arma iuuentus,
Et uolucres premere audet equos; Mars impius
egit.

Quod cernis nullum deserta per oppida ciuem,
Nec campis errare greges; Mars impius egit.

Quod ligo, quod uomer, quod sarcula, rastra, bidentes

In gladios abihere truces; Mars impius egit.

Illa quoq; eiusdem uerbi iteratio pulcherri-
ma est, quâ Græci Anadiplosin, Latini cōdu-
plicationē vocant. Fit autem pluribus modis.
Aut enim idem verbū carminis vel heroici, vel
pentametri initium, ac finis est, vt Virg.

Multa super Priamo rogitans, super Hectore
multa. AEn. 1.

Victus omore tui, cognato sanguine uictus. AEn. 12.
Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo. Ecl. 7.

Aut sententia, quæ est in initio carminis, in
eiusdem fine repetitur, vt

Culpa tua est; quamuis hæc quoq; culpa tua est.

Aut posterior pars Pentametri initium est
consequentis Hexametri, vt

De optimo genere

Vt mihi sunt toties maxima uota mori,
Vota mori mea sunt.

Aut dictio, quæ claudit præcedentē versum.
Hexametrum, inchoat sequentem, vt Virg.
Pierides, uos hæc fecistis maxima Gallo;
Gallo, cuius amor tantum mihi crescit in horas.

Aut idem verbum sæpius repetitur, vno, at
que altero verbo interiecto, quæ repetitio ple-
na est venustatis, vt apud Virg.

Ecl. 10. Hic gelidi fontes; hic mollia prata Licori,
Hic nemus, hic ipso tecum consumerer æuo.

Æne. 6. Et. Bella horrida, bella.

Restant, bella aspera restant.

Et apud Ouidium Trist. lib. 2.

Ele. 1. Per mare per terras, per tertia numina iuro,
Per te præsentem, conspicuumque Deum.

ibid. Id. Cur aliquid uidi, cur noxia lumina fecis
Cur imprudenti cognita culpa mihi est?

Id. Hoc si crimen erit, crimen amoris erit.
Conuenit illa mihi, conuenit illa tibi.

Epanodos, siue Regressio item figura est,
cum explicationis causa, quæ diximus, itera-
mus Virg.

Ecl. 8. Sæuus amor docuit natorum sanguine matrem.
Commaculare manus: crudelis tu quoq; mater.
Crudelis mater magis, an puer, improbus ille?
Improbus ille puer, crudelis tu quoque mater.

Ecl. 3. Cæpulerantq; greges Corydon, & Thyrsis in unū.
Thyrsis

Thyrsis oues, Corydon distentas lacte capellas.

Demophoon uentis & uerba, & uela dedisti.

Ouid. inept.

Vela queror reditu, uerba carere fide.

*Traduētio Iterationi affinis, repetit vel idē
nomen mutato casu. Virg.*

Littora littoribus contraria fluctibus undas.

AEn. 4.

Quæ quibus anteferam:

AEn. 4.

Et apud Ouidium Tristi lib. 2.

Contingam portum, portu terrebor ab ipsa.

Ele. 1.

Efficiantq; tui sydas iuuenile nepotes,

Ibid.

Per tua, perque tui facta parentis eant.

*Vel idem repetitur verbum, mutatis mo-
dis, ac personis, ut apud Ouid. Trist. 1.*

Quæ si non esset, celebs te uita deceret.

Ele. 1.

Nullaque cui posses esse, maritus erat,

Utque trahunt oculos radiantia lumina solis,

Ibid.

Traxissent animum sic tua facta meum.

*Elegantissima est in hoc genere quasi Plo-
ce figura; cū idem verbum, sententiæ ad
superioris perfectionem retorquetur; quæ
quidem figura & artificiosa est, & sententio-
sa. Ut:*

Si nisi quæ facie potuit te digna uideri,

Nulla futura tua est; nulla futura tua est.

*Paronomasia, Latine Annominatio, figu-
ra est, quæ ludit uocum similitudine, habet-
que & leporis multum, & acuminis. Mart.*

Mentitur, qui te nitiosum Zoyle uocat,

De optimo genere

Non es uitiosus Zoyle, sed uitium.

Et illud recentioris Poëtæ.

Spernitur hæreticis pictasque, fidesque, Deusque.

Cur? quia non aliud uiuere, quam bibere est.

Non longè abhorret ab hac figura genus quoddâ cōpositionis, quod allusionē quandâ habet valde iucundâ, acutâ, atq; facetam, cū nimirū echo in fine versuū respōdet; vel in medio, & sententiā vel illustrat eadē, vel diuersam orditur. In quo genere illud est elegans, quoties extrema etiā verba mutātur, & expectatio auditoris diuersa conclusionē deluditur, vt si verbi gratia, verbo Nobiles, non biles, sed viles echo respondeat: nam hoc modo versus terminatur suauius, qua nouitate maiorem inuentionis laudē assequitur poeta, si cōtinuè id faciat. Quo poematis genere multi viri docti delectati sūt. Atq; illud est in primis elegans.

*Quæ celebrat Thermas echo, & stagna alta Ne-
Deludit uoces concaua sæpe meas. (ronis,*

Sæpe hic Narcissum expecto, simul illa moratur,

Si queror, hæc queritur: si gemo, & illa gemit.

Quis nā clamor? amor. quis nā tātus furor? uror.

Echo, quæ grauior pena in amore? moræ.

Expectas Narcissum? ipsum. quæ causa morādī?

Orandi. num isthæc dicta notauit? abit.

Adfuerat? fuerat? ne isthic? hic. quem fugit iste?

Is? te. etiā me? me. quod malum amare? nare:

Non

Non ueniet? ueniet. quæ spes? æs? uincitur auro?

Auro. uictor ero prodigus æris? æris.

Sunt pueri fragiles? agiles. ui muneris? æris.

Quis docet hæc? Echo: cum bene clamat, amat.

Asyndeton, quam articulum vocant, figura est, cum singulæ voces interuallis distinguuntur, cæsa oratione hoc modo.

Pastor, arator, æques, pavi, colui, superavi,

Capras, rus, hostes, fronde, ligone, manu.

Aut multa verba sine vlla coniunctione copulantur, vt.

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc

Parthenope, cecini pascua, rura, duces.

Poly syndeton contra figura est, cum in versu multæ coniunctiones ponuntur. Virg.

Tectumq; Laremq; Geor. 3.

Armaq; Amicleumq; canē, Cressumq; pharetrā.

De figuris sententiarum. Cap. 16.

EXpolitio figura est, quoties in eodē loco manemus, & aliud, atque aliud dicere videmur, quæ poetarum est maxime propria. Decet enim poetā, vbi opus est, in eadem & vna re commorari, & quæ setētia paucissimis verbis explicari posset, multis eā modis versare. Verbi gratia, Virg. in lib. 3. En: breuissimè exposuit exitiū Troiæ illis verbis.

Et

De optimo genere

Et campos, ubi Troia fuit.

At in secundo libro quam fuse idem tractat.
Venit summa dies, & ineluctabile tempus
Dardaniæ: fuimus Troes, fuit Ilium, & ingens
Gloria Teucrorum, ferus omnia Iuppiter Argos
Transtulit: incensa Danaï dominantur in urbe.

De Orat. 3. Hypotiposis, quam illustrem explanationem Cicero appellat est rerum quasi geratur sub aspectum pene subiectio: vel proposita quædā forma ita expressa, ut cerni potius videatur, quàm audiri. Virg.

Æn. 2. Quis cladem illius noctis, quis funera d'fando
Explicit? aut possit lacrymis æquare labores?
Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos;
Plurima perq; vias sternuntur inertia passim
Corpora, perque domos, & religiosa Deorum,
Limina, nec soli pœnas dant sanguine Teucrici;
Quondam etiam uictis redit in præcordia uirtus;
Vidtoresque cadunt Danaï, crâdelis ubique
Luctus, ubique pavor, & plurima mortis imago.

Idem libro primò Æneidos.

Ænei. 1. Cui mater media se se tulit obuia silua,
Virginis os, habitumque gerens, & uirginis arma
Spartanæ, uel qualis equos Threïssa fatigat
Harpalice, uolucrumq; fuga præuertitur Hebrum,
Nâque humeris de moreabilem suspēderat arcū
Venatrix, dederatq; comas diffundere uentis
Nuda genu, nudoq; sinns collecta fluentes.

Pluri.

Plurimæ sunt Hypotiposes apud Virgilium, eæq; elegātissimæ, vt illa libri quinticū Teucros portu soluentes velut subiicit oculis, quæ incipit.

Inde ubi clara dedit sonitum tuba, finibus omnes Æn. 5.
Haud mora profluere suis, &c.

Item illa, qua exercitum ob oculos videtur constituere.

Iamque adeo exierat portis equitatus apertis, Æne. 8.
AENEAS inter primos, & fidus ACATES, &c.

Item quæ dolorem matris Euriali exprimit, eius nunciata morte.

Intere à pauidam uolitans pennata per urbem Æne. 9.
Nuncia fama ruit, matrisque adlabitur aures
Euriali, at subitus misera calor ossa reliquit:
Excussi manibus radij, reuolutaque pensa,
Scissa comam, muros amens, atq; agmina cursu
Prima petit, &c.

Descriptio superiori figuræ non valde dissimilis poëtis etiam est familiarissima, qua diffinitionis loco frequenter illi vtuntur: quod diffinitio pressior est, disputationibus quæ accommodata: descriptio rerum proprietates persequitur, & depingit, estq; auditoribus iucundissima. Virgilius sic famam describit.

Fama malum, quo non aliud uelocius ullum, Æn. 4.
Mobilitate uiget, uiresque acquirit cundo,
Parua metu primo, mox sese attollit in auras:

De optimo genere

*Ingrediturq; solo, & caput inter nubila condit,
Tam facti, prauiq; tenax, quam nuncia ueri.*

*Est huic figuræ multiplex materia subiecta,
cùm tã multa sint, quæ describi possint, vt per
sonæ, res, loca tēpora. Quo in genere unus no
bis Virgilius satis multa supeditabit, exēpla.
Temporis elegantissima est illa descriptio.*

Æn. 4.

Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem

*Corpora per terras, siluæq; , & sæua quierant
Æquora, cùm medio uoluuntur sidera lapsu,
Cum tacet omnis ager, pecudes, piæq; uolucres:
Quæq; lacus latè liquidos, quæq; aspera dumis
Rura tenent, somno positæ sub nocte silenti,
Lenibant curas, & corda oblita laborum.*

Æn. 4.

*Illā itē pulcherrima est, qua portus describit.
Est in secessu longo locus, insula portum
Efficit obiectu laterum, quibus omnis ab alto
Frangitur, inq; sinus scindit sese unda reductos.
Hinc, atq; hinc uastæ rupes, geminiq; minantur
In cælum scopuli, quorum sub uertice latè
Æquora tuta silent: tum siluis secna coruscis
De super, horrētiq; atrum nemus imminet umbra,
Fronde sub aduersa scopulis pendentibus, antrum:
Intus aquæ dulces, uiuq; sedilia saxo,
Nympharum domus. Item illa.*

Æn. 7.

*Est locus Italiæ in medio sub montibus altis:
Nobilis, &c. Item illa.*

Est curuo anfractu uallis accommoda si audi,

Armorumq; dolis. & quæ sequuntur,

Prosopopœia est personarū ficta inductio
qua rebus inanimis sermonē dam⁹, vtpatriæ,
urbis; excitam⁹ etiā mortuos, & loquētes in-
ducimus, Præclara est illa Lucani Pharsal. 1.

Ingens uisa duci patriæ trepidantis imago

Ltc. Pha. 1.

Clara per obscuram uultu mæstissima noctem,

Turrigero canos effundens uertice crines,

Cesarie lacera, undisque astare lacertis,

Et gemitu permixta loqui: quo tenditis ultra?

Quo fertis mea signa uiri: si iure uenitis,

Si ciues, huc usq; licet. Et illa Virgilij

Quærenti & tectis urbis sine fine furenti

Æne. 2.

Infelix simulacrum, atq; ipsius umbra Creusæ

Visa mihi ante oculos, & nota maior imago.

Obstupui, steteruntq; comæ, & uox faucibus hæsit,

Tum sic affari, & curam his demere dictis.

Quid tantum in sano iuuat indulgere labori,

O dulcis coniux, non hæc sine numine Diuum

Eueniunt, &c. Item illa.

Tempus erat, quo prima quies mortalibus ægris

Æne. 2.

Incipit, & dono Diuum gratissima serpit.

In somnis ecce ante oculos mæstissimus Hector

Visus adesse mihi, &c.

Sermocinatio est, cū alicui personæ ser-
mo attribuitur, & is exponitur cum ratione
dignitatis, quo exornationis genere frequen-
tissimè vtuntur poete, vt Virg.

De optimo genere

Æn. 1. 1. Ipse caput niuei sultum Pallantis, & ora
Vt uidit, leuique patens in pectore uulnus
Cuspide Ausonia, lacrymis ita satur abortis.
Tene, inquit, miserande puer, cum læta uenires,
Inuidit fortuna mihi, ne regna uideres
Nostra, neq; ad sedes uictor ueherere paternas?
Non hæc Euandro de te promissa parenti
Discedens dederam. Et quæ sequuntur
Pulchra illa est inter Venerem, & Æneam
Æn. 1. Ac prior, heus inquit, iuuenes monstrate mearum,
Vidistis si quam hic errantem fortè sororum
Succinctam pharetra, & maculosæ tegmine lyncis,
Aut spumantis apri cursum clamore prementem.
Sic Venus, at Veneris contra sic filius orsus.
Nulla tuarum audita mihi, nec uisa sororum.
O quam te memorem uirgo, &c.

Quo in exemplo sermones sunt unicuique
personæ attributi cum dignitate. Itē illa pul-
chra est Sermocinatio.

Æn. 1. Tum sic reginam alloquitur, cūctisque repente
Improuisus ait, coram quem quæritis adsum
Troius Æneas. & totus ille locus.

Sermocinationes ad res animi expertes iu-
cundissimæ esse solent, vt cum Mezentius
apud Virgiliū alloquitur suos equos; aut
Turnus apud eundem suam hastā libro. 12.
Æneid.

Æn. 12. Exin quæ medijs ingenti adnixa columnæ

Ædi-

Aedibus adstabat, validam ui corripit hastam,
 Actoris Arunci spoliū, quassatq; tremientem
 Vociferans: nunc o nunquam frustrata vocatus
 Hasta meos, nūc tempus adest, te maximus Actor,
 Te Turni nunc dextra gerit, da sternere corpus,
 Loricamque manu valida lacerare reuulsam
 Semiuri Phrygis, & foedare in pulvere crines
 Vibratos calido ferro, myrrhaq; madentes.

Aliae præterea sunt figuræ poetis familiæ-
 res, sed illustriores nobis indicandæ fuerunt,
 non omnes persequendæ, quas diligens opti-
 marum poetarum observatio facile docebit.

De alijs poeticæ orationis ornamentis.

Cap. 17.

Sunt & alia, quibus poetica oratio & va-
 riat, & illustratur maximè, vt Digres-
 siones, qualis illa est, cum Virgilius in se-
 cundo libro Georgicorum ad laudes vitæ ru-
 sticæ digreditur.

Fortunatos nimium, sua si bona norint,
 Agricolas Et quæ sequuntur. Itē cū in sex-
 to Aeneidos ad Romanas historias delabitur.
 Nunc age Dardaniam prole, quæ deinde sequatur AEn. 6.
 Gloria, qui maneant Itala de gente nepotes,
 Illustres animas, nostrumque in nomen ituras,
 Expediam dictis, &c.

G

Simi-

De optimo genere

Similitudines item elegantes, quales sunt, cum Heroes cum proceris arboribus, vel cum Orione, aut præclara re aliqua, aut insigni cōparantur; aut aliæ denique res cum alijs conferuntur, vt quæ dicimus, vel magis exprimamus, vel extollamus, vel etiam vituperemus. Huius generis plurimæ sunt, atq; pulcherrimæ apud Virgilium, vt.

Æn. 10. At uerò ingentem quatiens Mæxentius hastam,
Lurbidus ingreditur campo; quam magnus Orion,
Cum pedes incedit medijs per maxima Nerei
Stagna uiam scindens, humero supereminet undas,
Aut summis referens annosam montibus ornum,
Ingrediturque solo, & caput inter nubila condit;
Talis se uastis, &c. Item illa de Turno.

Æn. 12. Attollitque animos Pænorum qualis in aruis,
Saucius ille graui uenantum uulnere pectus,
Tum demum mouet arma leo, gaudetq; comantès
Excutiens ceruice toros, fixumque latronis
Impavidus frangit telum, & fremit ore cruento.
Haud secus accenso gliscit uiolentia Turno.

Item illa apud eundem.

Æn. 2. Obstupuit, retroque pedem cum uoce repressit,
Improvisum aspris ueluti qui sentibus anguem
Pressit humi nitens, trepidusque repente refugit
Attollentem iras, & cæcula colla tumentem,
Haud secus Androgeos uisu tremefactus abibat.

Debent etiam plurimæ, exquisitæ, & illustres

stres fētētiae cōparari, quibus carmina tāquā
 floribus aspergantur, & quasi luminibus illu-
 strētur, cuius generis multę sūt apud Vir. vt.
 Stat sua cuique dies: breue, & irreparabile tempus AEn. 10.

Omnibus est uite: Et

Audaces fortuna iuuat timidosque repellit.

Ibid.

Viuite felices, quibus est fortuna peracta

AEn. 3.

Iam sua.

Facilis iactura sepulcri est.

AEn. 3.

Superanda omnis fortuna ferendo est.

AEn. 5.

Degeneres animos timor arguit.

AEn. 4.

Sunt etiam apud Ouidium plurimę vt.

Scilicet ut fuluum spectatur in ignibus aurum,

Tempore sic duro est inspicienda fides.

Fortior est qui se, quā qui fortissim. a uicit.

De affectibus. Cap. 18.

Poetica oratio affectibus plena esse de-
 bet pro rerum, de quibus agitur, natura,
 & conditione: est enim poesis quasivaria
 rum imaginum pictura quędam. Et quemad-
 modū in perfecta pictura suū quęq; imagines
 quasi sensum indicāt, codēq; afficiūt eos, qui
 illas intuētur, sic poesis quasi animata debet ef-
 se, vt se in sēs^o legētū, audiētū ve animos intū-
 nuet, eosq; afficiat quo volueris modo. Itaque
 dē Pathetica oratio aut ad indignatio ē, aut

De optimo genere

ad misericordiam commouendam ferè instituitur. Quæ verò ad indignationem commouendam spectat, initium abruptum plerumq; postulat: indignantibus enim leniter incipere nō satis conuenit. Tota autē oratio, si fieri potest, & breuibus sententijs, & crebris figurarū mutationibus debet velut inter æstus iracundiæ fluctuare, elegantissima est illa Virgilij.

Æn. 7.

Heu stirpem inuisam, & fatis contraria nostris
Fata Phrygum; num Sygæis occumbere campis?
Num capti potuere capi? num incensa cremauit
Troia uiros? medias acies, mediosque per ignes
Inuenere uiam: at credo, mea numina tandem
Fessa iacent. Et cæt. Item illa.

Quid me alta silentia cogis

Rumpere, & obductum uerbis uulgare dolorem?
Æneam hominum quisquam, Diuumue subegit
Bella sequi, aut hostem regi se inferre Latino?
Italiam petijt, fatis auctoris esto. Et cæt.

Æn. 10.

Oratio, quæ ad misericordiam commouet, versibus quidem constat lenioribus, ut apud eundem.

Æn. 12.

O soror, & dudum agnoui, cum prima per artem
Fœderata turbasti, teque hæc in bella dedisti:
Et nunc nequicquam fallis Dea, sed quis Olympo
Demissam tantos uoluit te ferre labores?
An fratris miseri lethum ut crudele uideres?
Nam quid ago. Et que sequuntur.

Mouen-

Mouētur autem affectus & indignationis,
& misericordiæ à multis locis. Et quidem ea
dem oratio in alios indignationē, misericor-
diā in alios commouere solet vt illa Virgilij.
Quid memorem infandas cædes, quid facta tyrāni *Æn. 8.*

Effera? Dij capiti ipsius, generique reseruent.

Mortua quin etiam iungebat corpora uiuis,
Componens manibusque manus, atque oribus ora,
Tormenti genus, & sanie taboque fluentes
Complexu in misero longa sic morte necabat.

Vt audiētis animus & indignatione in tyrā-
num, & in eos, qui tale tormēti genus pateren-
tur, misericordia cōmoueretur. Sæpe igit mo-
uētur affect⁹ ab ætate, vt à pueritia apud Vir.

Infelix puer, atque impar congressus Achilli.

Æn. 1.

Ecce autem complexa pedes in limine coniux

ibid.

Hærebat, paruumque patri tendebat lulum.

A iuuenta apud eundem.

Pubentesque genæ, & iuvenile in corpore pallor

Æn. 12.

A senecta apud eundem.

Agnouit longè gemitum præsaga mali mens,

Æn. 10.

Canitiem multo deformat puluere. Item.

Respicere bello uarias, miserere parentis

Æn. 12.

Longæui.

Mouentur etiam affectus à fortuna, vt

Hæc finis Priami fatorum, hic exitus illum

Æn. 2.

Sorte tulit, Troiā incensam, & prolapsa uidentem

Pergama tot quoniam populis, terrisque superbū

De optimo genere

Regnatorem Asiæ. Item.

Æn. 2. Illi me comitem, & consanguinitate propinquum
Pauper in arma pater primus huc misit ab annis,
Dum stabat regno incolumis, regnumque uigebat
Consilijs, & nos aliquod nomenque, decusque
Gessimus.

Atque hæc ad misericordiam mouent; illa
ad indignationem apud eundem.

Æn. 9. Non pudet obsidione iterum, valloque teneri
Biscapti Phryges?

Mouentur etiam affectus à loco. Atq; hæc
ad misericordiam mouent apud Vir.

Ecl. 1. Nos patriæ fines, & dulcia linquimus arua,
Nos patriam fugimus. Item.

Æn. 4. Littoratum patriæ lacrymans, portusque relinquo
Et campos ubi Troia fuit. Item.

Qui uitam in syluis inter deserta ferarum
Lustra, domusq; traho, & Lybiæ deserta peragro.

Illæ verò ad indignationem simul, & misericordiam.

Æn. 3. Ast illum ereptæ magno inflamatus amore
Coniugis, & scelerum furij agitata Orestes
Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras.

Æn. 5. Item Maria omnia cælo
Miscuit, Aëolijs ne quicquam freta procellis
In regnis hoc ausa tuis.

Sæpe etiam affectus à causa mouentur. Efficit enim causa plerumque, ut res aut atrox, aut
miser-

miserabilis videatur.

Afflictus uitam in tenebris, luctuque trahebam, AEn. 2.

Et casum infontis mecum indignabar amici.

Corpora multa uirum circa, seniorque Galesus, AEn. 7.

Dum paci medium se offert, iustissimus unus

Qui fuit. Item.

Sternitur in se lix alieno uulnere, cælumque

Aspicit, & dulces moriens reminiscitur Argos:

Frequenter etiam à modo mouentur affectus apud Virg.

Nec uia mortis erat simplex, sed ubi ignea uenis AEn. 3.

Omnibus acta suis miseros abduxerat artus,

Rursus abundabat fluidus liquor, omniæque in se

Ossa minutatim morbo collapsa trahebat.

Hoc patris Anchisæ manes, hoc sentit Iulus, AEn. 10.

Sic fatus galeam leui tenet, atque reflexa,

Ceruice orantis capulo tenus abdidit ensẽ.

Sisit equos biuges, & curru desilit, atque AEn. 12.

Semianimi, lapsoque superuenit, & pede collo

Impresso, dextra mucronem extorquet, & alto

Fulgentem tinxit iugulo, atque hæc insuper addit.

En agros, &c.

Mouentur etiam affectus non raro à simili cuius tres sunt species, exemplum, parabola, imago. Ab exemplo sic Virgil.

Si potuit manes accersere coniugis Orpheus AEn. 6.

Threicia fretus Cithara, fidibusque canoris.

Si fratrem Pollux alterna morte redemit.

De optimo genere

Itq; ,reditque uias toties? Quid Thesē? magnum
Quid memorem Alcide? & mi gen^o ab Ioue sūmo.

A parabola, seu similitudine, vt Geor. lib. 4.

Geor. 4.

Qualis populeam erens philomela sub umbra
Amisſos queritur ſetus, quos durus arator
Obſeruans nido implumes detraxit, at illa
Flet noctem, &c. Item.

Ænc. 11.

Hinc iuuenem agreſſi ſublimem in ſtramine ponūt
Qualem uirgineo demeſſum pollice ſlorem,
Seu mollis uiolæ, ſeu languentis hyacinti,
Cum neq; ſulgor adhuc, necdum ſua forma receſſit,
Non iam mater alit tellus, uireſq; miniſtrat.

Atq; his verſibus miſericordiæ affectus ex
citantur; illis indignationis ab eodem loco.

Æn. 9.

Ac ueluti pleno lupus inſidiatus ouili,
Cū fremit ad caulas uentos perpeſſus, & imbres,
Nocte ſuper media, tui ſub matribus agni
Balatum exercent; ille aſper, & improbus ira
ſcœuit in abſentes, collecta fatigat edendi
Ex longo rabies, & ſiccæ ſanguine fauces,

Ibid.

Haud aliter Rutulo, &c. Item.
Hunc ubi miſcentem longè media agmina uidit,
Purpureum pennis, & pactæ coniugis oſtro,
Impaſtus ſtabula alta leo ceu ſæpe peragrans
(ſuadet enim uæſana famēs) ſi forte ſagacem
Coſſeſſexit capreā, aut ſurgētem in cornua ceruum,
Gaudeſcit hians immane, comasq; arrexit, & hæret
Vix. ribus ſuper inſubens, lauit improba teter

Ora cruor, &c. Item

Vestibulū ante ipsum primoq; in limine Pyrrhus
Exultat telis, & luce coruscus ahenus.

Qualis ubi in lucem coluber mala gramina pastus, AEn. 2.

Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,

Nunc positis nouus exuuijs, nixidusq; iuuenta,

Lubrica conuoluit sublato pectore terga,

Arduus ad solem, & linguis micat ore trifurcis.

Ab imagine mouentur affectus duplici ratione. Aut enim forma corporis absentis describitur, aut omnino quæ nulla est fingitur. Vtriusque exemplum est apud Vir. prioris est illud.

O mihi sola mei super Astyanactis imago,

AEn. 3.

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat,

Et nunc æquali tecum pubesceret æuo.

Squalentē barbam, & concretos sanguine crines, Idem,

Vulneraq; illa gerens, quæ circum plurima muros AEn. 2.

Accepit patrios, ultro flens ipse uidebar

Compellare uirum, &c.

Alterius exemplum est.

Furor impius intus

AEn. 1.

Sæua sedens super arma, & centum uinctus ahenis

Post tergum nodis; fremit horridus ore cruento.

Ab addubitatione moueri etiam affectus sæpe solent, vt.

En quid agam? rursus ne procos irrifa priores

AEn. 4.

Experiar? Nom adunq; petam connubia supplex

De optimo genere

Quos ego sum toties iam dedignata maritos?

Iliacas igitur classes, atque ultima Teucrum
iussa sequar? & cæt. Item eodem libro.

Quid primum deserta querar? comitē ne sororena
spreuisti moriens, & cæt. Idem lib. 9.

AEn. 9.

Quid faciat? quaue iuuenem, quibus audeas armis
Eripere? an se se medios moriturus in hostes

Inferat, ut pulchram properet per uulnera mortē?

Deniq; omnes loci, vnde Rhetores argu-
menta desumunt, omnes item figurę tam ver-
borum, quàm sententiarum affectibus mo-
uendis seruire possunt, si aptè, ac pro vt res po-
stulat, accommodentur. Nam Virgiliana illa
repetitio quàm est affectibus plena!

Scor. 4.

Ipse caua solans ægrum te studine amorem,

Te dulcis coniux, te solo in littore secum,

Te ueniente die, te decedente canebat.

Debet autem poeticæ laudis studiosus re-
rum, quas tractat naturas diligenter considera-
re, & quid in unaquaque re sit eximium peni-
tus perspicere, atq; ita exprimere, vt nō modò
suum poema coloret, sed etiam animet, quan-
tum possit. Ad quod assequendum, tum hæc
iuuabunt plurimùm, quæ à nobis de optimo
genere poëmatis præcepta tradūtur; tū diligēs
optimorū poëtarum obseruatio, ac præcipuè
Virgilij, qui vnus pro omnibus esse potest: in
quo nullum planè hoc in genere desiderabis
ornamen-

ornamentum. Iino verò omnia sic tractat, vt vel singula eius carmina attētius legenti, resq; ipsas, ac verba, & eorum collocationem perpēdenti admirationem moueant. Atq; hæc quidem præcepta etsi vel exametris versibus, vel pentametris cōfirmata sunt, nemo tamen existimet, ad hæc solū carminū genera pertinere: nā in cætera quoq; fere cadūt omnia. Quare cū sibi quisq; poetam proponet ad imitandū, qui in quoq; genere maximè excellat. In quo illam epithetorum concinnam collocatiōnē, quantum genus carminis patiat, mēbro rum, periodiq; conficiendæ varietatem, orationis ornāmēta, varios affectus, & quæ à nobis præterea tractata sūt, facile obseruabit. De pedib⁶ tamē alia ratio est, cū versuū quædam genera suos constitutos habeant certos, ac perpetuos pedes, quorū mutari ordo non potest. Atq; hæc de carminibus artificiosè componēdis cōmuniter dicta sint; iam de quibusdā poematum generibus separatim aliquid dicamus.

De varijs poematum generibus. Cap. 19.

PRæcipimus hætenus, quomodo carmē fieri possit elegans, acutum, plenum, & graue ad veterum poëtarum imitationem; nūc de quibusdam poëmarū generibus, & quid

De optimo genere

& quid in singulis sit seruandum, breuiter dicamus non quidem de omnibus, quibus se veteres poetæ exercuerunt, sed quæ nostris sunt hoc tempore magis familiaria.

De Epopœia. Cap. 20.

E Popœia est Heroicum poema, quod hexametris versibus totum constat. Seruit autem hoc genus illustrium virorum, ducum, regum, ac diuorum laudibus celebrandis. Quoniam verò poësis quasi animus fabula est, non vt historico, sic poetæ res sunt necessario exponendæ, vt gestæ sunt, sæpe enim narrantur, vt geri potuerunt. Quod facit sæpe Virgilius in libris AENEIDOS, dum AENÆ laudes persequitur. Cauendum tamē est, ne amplificandi studio, dum veritati rei augendæ causa aliquid affingimus, aut euehamur longiùs, aut pugnantiā dicamus. Quare & digressiones breues sint oportet atq; ita ad rē ipsam accommodatę, ac tempestiuæ, vt natæ ab ea, non quæ sitæ foris, atque accitæ esse videantur. & in rerum narratione verisimilitudinis, ac necessitatis habenda ratio est, vt res eiusmodi narrentur, quales aut quidem sunt, aut aliquando fuerunt; aut quales dicuntur, aut videntur: aut quales deniq; esse oportet.

Tota

Tota autem oratio ita erit conflata, vt cum primis media, cū medijs extrema cohereant.

De Epopœie partibus, atque earum colloca-
tione. Cap. 21.

Hoc poematis genus propositione, in-
uocatione, & narratione constat. Pro-
positio continet obscuram totius rei,
& adumbratam cognitionē: qualis illa Virg.
Arma, uirumq; cano, Troiæ qui primus ab oris AEn. 1.
Italiam fato profugus, Lauinaq; uenit
Littora, &c.

Debet autem, vt monet Horatius, mode- In art. poet.
sta esse propositio, ita vt neq; tumor irridea-
tur, neq; humilitas cōtēnatur. Inuocatio nu-
minis alicuius appellationē cōtinet, qualis ea,
quæ superiorem propositionē sequitur.
Musa mihi causas memora, quo numine laeso. AEn. 1.
Quidue dolens Regina Deum tot uoluere casus
Insignem pietate uirum, tot adire labores
Impulerit.

Inuocatio verò ipsa debet, quoad eius fie-
ri possit, rebus, quæ tractantur, maximè ef-
se accommodata, auctore ipso Virgilio, qui in
primo Georgicorū libro, cū de re rustica dictu-
rus esset, eos Deos inuocauit, qui agriculture
presūt. Potest autē inuocatio vel simplex esse
vel

De optimo genere

multiplex, ut res postulabit. Neque verò locum habet solum ante narrationem absoluta propositione, sed in ipso etiam interdum narrationis cursu, cum magnum aliquid, arduum, ac difficile aggreditur poeta, ut apud Virg.

Æne. 7. Tuuatem, tu Diua moue, dicam horrida bella.

Dicam acies. Eteodem libro.

Paudite nunc Heliconi Deæ, cantusq; mouete,

Qui bello exciti reges, quæ quemq; secutæ

Compulerint campos acies, &c.

Solet etiam interdum inuocatio cum ipsa propositione coniungi, ut apud Homerum initio Iliados.

Iram dic Dea Pellidæ Achillis

Perdentem, quæ infinitos Græcis dolores fecit,

Multas, & generosas animas orco demisit

Heroum, & cæt.

In narratione non iisdem poeta, quibus historicus astringitur legibus, ut temporum sequatur ordinem, sed quod de Homero dixit Horatius.

In art. poet. Semper ad euentum festinat, & in medias res

*Non secus ac notas auditorem rapit, & quæ
Desperat tractata nitescere posse, relinquit.*

Curandum tamen est, ut suo quæque loco dicantur, atque in singulis decorum seruetur.

De Elegia, Cap. 22.

Ovidius primus elegiæ inuentor fuisse dic-
citur. Est autem Elegia carmen flebile ad
res miseras deplorandas accommodatū : quod
Ovidius ipse declarauit lib. 3. Amorum.

Flebilis indignos Elegia solue capillos,

Ele. 1.

Ab nimis ex uero nunc tibi nomen erit.

Itaque Horatius poetas elegos miserabiles
appellat. Constat autem elegia alternis versibus
longiusculis, hoc est hexametris, & pen-
tametris. Gaudet verò subtili dicendi gene-
re, venusto, & eleganti, atque affectibus ple-
no. Laudantur in ea crebræ apostrophæ etiā-
ad res inanimas, exclamationes, cæteraque or-
namenta, quibus illustrari oratio, & affectus
commoueri solent. Tum digressiones tempe-
stiue, ac breues, morum, historiarum, antiqui-
tatis. Ornatur sepe frequētatis locis, in primis,
verò ex similibus, dissimilibus, fabulis, exem-
plis, ut ille locus apud Ovidium lib. 4. Trist.

Meq; tot aduersis cumulat, quot litus arenas.

*Quodque fretum pisces, ouaque piscis habet
Vere prius flores, æstu numerabis aristas,*

Poma per Autumnum, frigorisque mues,

Quàm mala, quæ patior toto iactatus in orbe,

Dum miser Euxini littora sæna peto.

Cuius

De optimo genere

Cuius generis multa apud eundem Ovidium passim reperies. Elegiæ autem quamvis ad res miseras, & calamitates deplorandas adhibeantur, tamen ad res quoq; lætas adhiberi cæptæ sunt: quod testatur Horatius in arte poetica.

*Versibus impariter iunctis querimonia primum,
Post etiam inclusa est voti sententia compos.*

Nonnunquam in elegia somnia narrantur; interdum dialogus exponitur: nec raro tota elegia prosopopœia continetur.

De Ode. Cap. 23.

O De Græcè, cantum Latinè significat: unde Horatius sua carmina odas appellavit. Huius poematis genere multa tractantur, ut laudationes, hortationes, admonitiones, gratulationes, lusus, qui animi sæpe gratia instituuntur: hoc animi iucunditas, ac voluptas ex aliqua re percepta explicari solet, demum in læto, atq; hilari dicendi genere fere versatur. Nonnunquam etiam lamentationibus seruit, & luctui, cum cantus plerunque lætus, interdum etiam sit flebilis. Nul- lum autem fere est carminis genus, quo non ode componi possit, eoque modo simplici, ut Sapphico, aut Asclepiadeo; ut prima, & secunda

cunda Ode Horatij libri primi : modò multiplici, ac vario : vt cùm Asclepiadei cum Phe
reiratijs miscentur, atque Gliconicis, vt quin
ta eiusdem libri ode. Hexametrum verò cum
Pentametro nunquam, aut rarò cōmiscetur.
Sed quia Horatius vnus est, qui hoc poëmaticis
genere poëtis omnibus antecellat, eum leget,
qui eo se exercere velit à quo tum cætera om
nia, tum carminum varietatem, & quæ qui
bus venustè admisceantur, facile discet.

De Epigrammate. Cap. 24.

E Pigramma Græcè, inscriptio Latinè di
citur. Est autem epigramma breue poë
ma cuiuspiam rei, personæ, vel facti expositio
nem continens. Huius primus fuit vsus in sta
tuis, signis, imaginibus. Itaq; qui signum ali
quod Herculi (verbi gratia) olim erigebat, illi
addebat inscriptionem : Magno Alcidi, siue
Herculi : Patriq; custodi vrbis : siue terrarum
orbis domitori. Et sic alijs clarissimis viris pro
cuiusq; dignitate. Est autem illud pulcherri
mum distichon in statuam Rusi Rhetoris.

Rhetoris hæc Rusi statua est : si saxeæ Rusi.

Cur id ais ? semper saxeus ipse fuit :

Duas amat in primis virtutes epigramma,
argutiam, & breuitatem. Et quidè argutia ita

H

necessa-

De optimo genere

necessaria est, ut eius quasi forma, atque animus sit; quæ si absit, iacet omnino, ac languet epigramma: si verò sub sit etiam si desiderentur alia, magnam tamen habet commendationem. Breuitatis certè virtus tam est epigrammatis propria, ut quo breuius illud sit, si & decorum seruetur, & retineatur argutia, eo iucundius, concinuiusq; iudicetur.

Itaque binis, ternis, quaternisue distichis pulchrè concluditur: denis interdum, vndenis verò, ac duodenis rarò continetur. Materia epigrammati eadem, quæ orationi subiecta est. Eadem quoque epigrammatum, quæ causarum genera, atque totidem sunt etiam genera dicendi. Quod ad dictionem attinet, ea quidem pura esse debet, sincera, elegans, quæ rei dignitatem exprimat, venusta, suavis, orationis luminibus illustrata pro re, de qua agitur dignitate. Potissima autè Epigrammatum genera duo sunt, graue alterum, alterum facetum. De re igitur ampla ut de Deo, de Diuis regibus imperatoribus grauius quidem, de leui, & ridicula exiliter, & falsè dicemus.

Quibus partibus constet Epigramma. Cap. 25.

Constat epigramma ferè duabus partibus, expositione, clausula. *Expositio tum*

tum ex locis conglobatis ducetur, tum ex narratione vera vel ficta. Clausula, si materia grauis sit, insigni aliqua sententia prædita esse debet: sin autem ridicula, argutè, & facetè efferrī solet. Sit prioris generis, vbi materia grauis est, exemplum ex Martiali in Amphitheatrum Cæsaris.

Barbara Pyramidum sileat miracula Memphis, Epigra. 1.

Afsiduus iacet nec Babylona labor.

Nec Triuiæ templi moles laudentur honores,

Disimuletque Deum cornibus ara frequens:

Aere nec uacuo pendentia Mausolea

Laudibus immodicis Cares in astra ferant,

Omnis Cæsareo cedat labor Amphitheatro.

Vnum pro cunctis fama sequatur opus.

Item illud recentioris poëte, in quo & grauitas inest, & argutia, atq; festiuitas: de Amoris & Frigoris bello in puerum Iesum iacentem in præsepio.

Frigida uis hyemis, diuiniq; ardor amoris

Bella mouent domino sanguinolenta suo.

Inter anbellantes pecudes iacet aureus infans,

Hinc fera lædit hyems, hinc pius urit amor.

Exprimit è tremulis lacrymas graue frigus ocellis

Flammea perstringit lumina cæcus amor.

Quo magis urget amor, frig⁹ magis urget acerbū:

Subtrahit hoc tacitas, subiicit ille faces.

Hoc ferit, ille ferit: uarijs Deus horret ab armis:

H 2

Vulnerat

De optimo genere

Vulnerat hoc corpus, uulnerat ille animum.

Denique amoris iners frigus calet igne potentis,
Nec nimio nimius frigore friget amor.

Victor amor, uictum frigus, mihi cede, reclamationat,
Sic tua uictrici tela retundo manu.

Et illud de beatæ Virginis laude,

Sunt pulchræ siluæ, sunt pulchra & littora, pul-
chrum

Est pratum, in uiridi gramina pulchra solo.

Sunt pulchræ gemmæ, sunt astra, & sydera pulchra

Sunt pulchri flores, est quoque pulchra dies.

Pulchrior es syluis pia Virgo, littore, prato,
Gramine, gemma, astris, sydere, flore, die.

Sit alterius generis exemplum, ubi mate-
ria leuis est, ex eodem Martiale lib. 2. epig.
in Posthumum.

Esse quid hoc dicam, quod olent tua pallia myr-
rham,

Quodque tibi est semper non alienus odor?

Hoc mihi suspectum est, quod oles bene Posthume
semper.

Posthume, non bene olet, qui bene semper olet.

Item illud recentioris poetæ de Acone, &
eius sorore Leonilla.

Lumine Acon dextro, capta est Leonilla sinistro,

Et potis est forma uincere uterque Deos.

Blande puer, lumen, quod habes, concede sorori.

Sic tu cæcus Amor, sic erit illa Venus.

Scri-

Scribuntur autem epigrammata maximè elegis carminibus : sed omnia tamen recipiūt carminis genera . quò fit , vt latissimè pateat hæc poëmatis forma , neque certo aliquo carminis genere contineatur . Quo in genere qui proficere velit legat Martialem , eius in dicēdo acumen obseruet , & imitetur .

De Epitaphio. Cap. 26.

Epitaphium est epigrāma funebre , quod in demortui sepulchro inscribit̃ . Quod poëmatis genus vt in laudationis genere versatur , sic eius materia à laudationis præceptis petenda est . Ex bonis igitur , quæ in mortuo fuerunt , ea in epitaphio complectenda sunt , in quibus ille maximè excelluit . Cum enim breuissimum esse debeat , insignibus tātum laudibus est locus . Huius generis est Virgilianum illud .

*Et tumulum facite , & tumulo super addite carmen. Ecl. 5.
Daphnis ego in siluis hinc usque ad sidera notus.*

Et quidem eius , materia variè tractatur . Interdum enim ipsius mortui ætatis habetur ratio , vt si puer , si adolescens interijt . Interdum doctrinæ , si in aliquo litterarum genere floruit . Res denique ipsæ ab eo gestæ materiam suppeditare solent . Licet interdum etiam in-

De optimo genere

uehi in ipsam mortem, in Parcas, in causam
interitus, vt si pestis, si bellum, si infestus
aliquis casus fuerit: ipsum alloqui saxum, tu-
mulum, viatorem, patriam familiam. Quo
in genere esse solent quædam ingrata inter-
rogandi, & respondendi vices. Subijciamus
aliquot recentiorum poëtarum exempla.

Ad tumulum Gregorij infantis.

*Hic situs est teneris raptus Gregorius annis,
Vt rosa, quæ subitis imbris icta cadit.*

Ad tumulum Ducis Albani.

*Mole super tumuli, sub quo Dux accubat Albæ,
Ponit equus fremitum, ponit olina comas.
Quippe sepultus ibi est flos armorumq; togæq;
Pacis, & (heu) belli norma sepulta iacet.*

Ad tumulum D. Alphonsi Auali Marchionis Piscariæ.

*Quis iacet hoc gelido sub marmore? maximus ille
Piscator, belli gloria, pacis honos.
Nunquid & hic pisces capit? nō ergo quid? urbes.
Magnanimos reges, oppida, regna, duces?
Dic quibus hæc cepit piscator retibus? alto*

Con-

Consilio, intrepido corde, alacrique manu.
 Qui tantū rapuere ducē? duo numina Mars, Mors,
 Vt raperent quidnam compulit? Inuidia.
 Nil nocuere tamen, uiuit nam fama superstes,
 Quæ Martem, & Mortem uicit, & Inuidiam.

Interdum etiam epitaphio demortui facta vituperantur, vt illo de Gaspare Collinio Heretico, qui mari merfus interiit.

Ferale optarem tumulo superaddere carmen,
 Dux tibi, sed quid agam? non uideo tumulum.
 Umbra sepulchrali careat licet impia busto,
 Ast celebre in uicis hoc tibi carmen erit.
 Ebrius, Hereticus, prædo, sitiensque cruoris
 Corruit, exardet, pendet, in amne iacet.

L A V S D E O.

E R R A T A.

Folio 2. bijugus. l. bijugis. f. 21. intenta. l. intenti.
 abeni. l. aheni. f. 26. aspernados. l. aspernandos. f. 27.
 versos. l. versus. Troyanus. l. Troianus. f. 23. irisam.
 l. irisam. f. 47. audeas. l. audeat.

24
I am very much obliged to you for the
information you have given me
concerning the state of the
country, and the progress of the
war. I am very much obliged to you
for the information you have given me
concerning the state of the country,
and the progress of the war.

I am very much obliged to you for the
information you have given me
concerning the state of the country,
and the progress of the war. I am
very much obliged to you for the
information you have given me
concerning the state of the country,
and the progress of the war.

E A V S D O

E R R A T A
I am very much obliged to you for the
information you have given me
concerning the state of the country,
and the progress of the war. I am
very much obliged to you for the
information you have given me
concerning the state of the country,
and the progress of the war.

